

ELLENŐR

POLITIKA - KRITIKA - KÖZGAZDASÁG

Felelős szerkesztő: TÓTH SÁNDOR.

Főbb tartalom:

17. szám.

1935

NOV. 14.

Az erdélyi magyar faj nem akar meghalni

Adatok a világháború nemzetiségi politikájához

Hozzászólás a Nemzeti Keresztény Párt nagygyűléséhez

Székelyföldi lapszemle

A rádiókartell vakmerő áruzsorája

A Wiener Bank-Verein üzleti politikája Romániában

A timişoarai sváb püspök tovább germanizál

Hogy lett Ádyból — Ády és Ádyból — Ády?

Szüretekről, amik voltak

Megjegyzések a telefontársaság reklámjához

Bánáti parasztfiu volt a négus egyik elődje?

Almanachra volt egy félmillió lej?

Közigazdaság

Színház

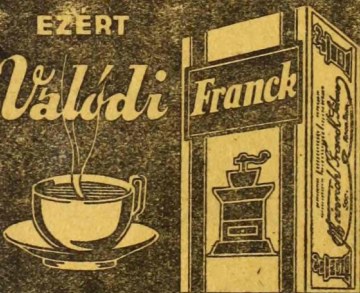
52 oldal

ELLENOR

M. Neumann Cluj

Piața Unirii No. 4.

Férfi és gyermekkonfekciók. Női és férfi esőkabátok.

Legfontosabb
A KÁVÉFÖZÉSNEK
HOGY A
KÁVÉÍZESÍTŐ
JÓ LEGYEN
EZÉRT
Válódi

kell minden kávéhoz

Ha belép előfizetőink sorába, és egy évre megrendeli az „Ellenőr”-t, díjtanul — csak a portó költség felszámításával — megkapja az 1934. évben megjelent számainkat, amíg ezek a példányok a kiadó hivatal rendelkezésére állanak.

Ha jól akar egy estét eltölteni Clujon,

ugy menjen el a

SAVOY nagykávéházba

STR. MEMORANDULUI, amelyet SZILÁGYI SÁNDOR tulajdonos a legkényesebb igények teljes kielégítésével vezet és gondoskodik arról, hogy közönsége olcsó árak mellett kitűnően szórakozzék.

Az erdélyi magyar faj nem akar meghalni!..

(CLUJ.) A romániai magyar kisebbségi politika súlyos válsággal küzd. A felülről lefelé megnyilatkozó pártfegyelem ereje nem képes többé megfélemlíteni a tömegeket, amelyeknek egy két szószólója már nyílt hangokat penget a szájkosaras egység mai irányítása ellen. Ime, amit mi éveken keresztül hirdettünk: bekövetkezett. A mi kisebbségi pártszervezetünk egy szende és szelvény, de legfőképpen hangtalan képviselői szervvé alakult át. Ime, eljutottunk ahhoz a határkőhöz, amikor már szétbomlik a magyarság, mert a tehetségtelen, de súlyos havi fizetéseket húzó párt-zászlósúrak cserbenhagyták azokat az elveket, melyekre a pártszervezet megalapítói művük alapjait helyezték. Cserbenhagyták a kisebbségi boldogulás harcos elvét, mert a falmelletti, óvatos megnyilatkozások a szinte szemérmellenül magas havi fizetések élvezőit így ajándékozhatták meg a végtelenségig tartó élettel — mialatt a szegény, züllő magyar társadalom a megpróbáltatások tövises útjain halódik.

Hiszen igaz, minden népnek olyan vezetői vannak, amilyeneket saját maga helyez a vezéri polcokra. De viszont ezek a vezetők néha visszaélnék a nép jóindulatával és hiszékenységgel s ha valamelyikünknek becsületben, tisztességben, önfeláldozási készségben megacélozott jelleme a téllenség és tehetségtelenség e történelmi megörökítésre méltó politikai torzképei előtt tiltakozni mer: akkor ezt elnémitják, hüvösre teszik. Ilyen sorsra jutott az erdélyi magyarság gerinces, fajtájáért és nemzetéért önzellen önfeláldozással küzdő öreg harcosa: **Sándor József is.**

Jól tudjuk, hogy az, amit mi most mondtunk és mondani akarunk, „belügy“, tilos terület a pártfegyelem szempontjából, amelyhez csak gonosz „fajárlók“ és „egységbontók“ szentségtelen keze nyúl. De végre a magyar apák érzelmeit is kifejezésre kell juttatni, amikor megállapítjuk, hogy a legрутabb hálállanság a magyar faj jelenét és jövőjét becsületes magyar gyermeklelkekkel biztosító magyarok bizalmával szemben az az eljárás, amit a pártszervezet ezzel a jelenünk és jövőnk miatt küzdő öreg harcossal

szemben tanusít. Bent a pártéletben elnémitják. A párt parlamenti megnyilatkozásaiban az utolsó helyekre kényszerítik. Beszédeiből négy-öt sort közölletnek hivatalos sajtóorgánumaikban. És ugyanakkor oldalakra rug a kétségbeejtő politikai jelentéktelenségek szószátyárkodásának színes ismertetése.

És ha már így feszítik keresztre a méltányosságot a pártélet egyik legkiválóbb oszlopának súlyos és következetes sértegetésével, csodálhatják-e, hogy vezérkedésük szomorú idejének koszorujából kipiroslik a magyar szenvedések vérvirága? A tisztviselőbocsátások meg nem szűnő sora, az iskolabeszüntetések, a léleklapások, elszakadások, elhullások, kipusztulások és elsorvadások?

Csodálkozhatik-e valaki azon, hogy a lelkek és szívek e megkínzott állapotából különféle rejtélyes és nyílt mozgalmak fakadnak, amelyek a legvégső eszközöket is hajlandók igénybe venni, csakhogy elsöpörjék a tétlenségnek és tehetetlenségnek rendszerét?

Az erdélyi magyar napisajtnak példányszámban egyik vezető-orgánuma, a **Brassói Lapok** már bejelentette, sőt meg is kezdte a tömegek harcát magyar kisebbségi politikai életünk irányítói és okkult erői ellen. Ezeknek az uralmáért és nyugalmaért nem áldozhatjuk fel az egész romániai magyarságot. A néma zászlósúrak és sarkantyusvitlézek hiába szavazlatták meg a párt-szervezet alapszabályainak büntetőparagrafusát, amely fegyelmi eljárást ír elő minden tagra, aki nem veti magát alá a vezetőség feltétlen akaratának. Ez a paragrafus is beszédes tünete a mai önkényes helyzetnek. Fegyelmi alá rendeli ugyanis a renitens, fizető párttagot. De a rendes fizetést húzó párttisztviselőikkel szemben nem intézkedik. És nem intézkedik azokkal szemben sem, akiknek szerencsétlen irányelvei miatt a szakadások és békétlenek gombamódra elszaporodtak. Ezt a paragrafust el kell törölni, vagy ki kell bővíteni, mert mai formájában nem védője az egységnek, hanem melegágya a szétszűllésnek.

A helyzet ma az, hogy a magyar egységet négyféle megmozdulás rágja. Az egyik az, amit a „Brassói Lapok” támogat. Célja a demokratikus tömegek erejével átömlesztieni egységesebb érendszerbe a magyarság vérkeringését. A második a halottaiból föléledt „magyarpárti ellenzék” balfelé tolódó csoportosulását vezető **Groza Péter** „Ekés-frontját”-hoz. A harmadik, amelyet egy közismert erdélyi mágnásunk irányít, a városi polgárság erejét akarja a felfrissítendő párt gerincéül megnyerni. A negyedik irány az állásaikból kidobott és elkeseredett, a Magyar Párttól

segélyt hiába váró közalkalmazottak negyven százalékát dobja a kommunista szervezetek felé. Mi marad hát meg a mai Magyar Párt keretében? Ime az egységmentő paragrafus védelmében meglapuló tehetségtelenség és tehetetlenség gyászos, veszélyes eredménye.

Ráadásul csendesen tovább végzi munkáját a névelmezés is.

A napokban történt egy magyar tanítónői oklevéllel rendelkező cluji anyával a következő eset: A családfő ősei négyszáz évvel ezelőtt vándoroltak **Elszászból** a régi Magyarországra. A nyíltszívű, vendégszerető nép szabadelvű törvények iránti lojalitás magyarrá gyúrta át a német nyelvű családot, amelynek egyik cluji tagja házasságra lépett a katolikus volt tanítónővel. A magyar anya, a belvárosi katolikus elemi iskola megszűnésével, **kényelmi okokból**, román iskolába iratta leánygyermekét. És tiltakozás nélkül tűrte, hogy a német hangzású családnevet viselő magyar leánykát **német** eredetűnek tüntessék fel az intézet törzskönyvében. Ez a magyar anya és tanítónő sajátkezüleg tépett ki egy lelket a magyar közösségből. Miért? Mert a mai télen és tehetetlen pártpolitikai irányítás nyugodtan tűri, hogy a magyar öntudat és önbecsülés kipusztuljon az erdélyi magyarságból. A faj védekezési ösztöne a veszedelem utolsó perceit most arra használja fel, hogy keresse a menekvés útjait. S miután ösztönösen érzi, hogy a baj fészke pártpolitikai életünk irányításában rejlik — **szabadulni akar ettől a vezetéstől.**

Sajnos, igaza van a „Brassói Lapok“-nak. Igaza van a Groza Péterékkel paktáló Magyar Dolgozók Szövetségének. Igaza a turdai iparosokkal egyezkedő magyar mágnásnak. És igazuk van a Magyar Párt eredménytelen és erélytelen intervenciói miatt elkeseredett kenyértelen magyar tisztviselőknek. De igazuk lesz a talán nemsokára jelentkező Kisgazda Pártnak is. A magyar erők zűllésének ezt az ijesztően gyors tempóját meg kell akadályozni! A magyar pusztulás problémáját nem lehet a pártfegyelmi, vagy egység-kérdés szempontjából hangtalanul szemlélni. A kényelmi, vagy álbölcséleti elvek tiltó oszlopait ledöntötte már az erdélyi magyar fajta életösztone, amely ezt kívánja:

vagy engedjék szóhoz jutni az elnémitott és nemzetükért az önfeláldozás vértanúságára is kész vezetőket, vagy pedig értsék meg idejében a tömegelő kényszerítő parancsát.

Mert az erdélyi magyar faj nem akar meghalni. Sem most, sem a jövőben!

Semper Idem.

Adatok a világháboru nemzetiségi politikájából...

(Cluj.) Az egyik cluji, magyar nyelven megjelenő, politikai hetilap hasábjain kísérleteket idézett föl *Ignotus* a háboru alatti nemzetiségi politika jeltelen sirjából. E szellemidézés sok valószínűtlen adatot hoz a valószínűség látszatának látkörébe. Ezt a körülményt Hegedüs Nándor volt magyar kisebbségi országgyűlési képviselő a jelzett hetilap legutóbbi számában helyesbiteni törekedett. Az *Ignotus*-cikk *Goga Octavianra* vonatkozó állításait nem érintik azok a történelmi tények, amelyeket alább sorakoztatok fel, de ennek dacára alkalmasak arra, hogy megvilágítsák azt a kérdést, amely a vitalkozó újságírók cikkeit tulajdonképpen felépíti. Nevezetesen: *milyen szemszögből nézte gróf Tisza István, Magyarország nagy-nevű miniszterelnöke a háborus idők nemzeti politikáját és vajjon felismerie-e azt a súlyos jelentőséget, amely egy népkisebbség megelégedettségének, vagy lelki nyugtalanságának tényével mindig ráfekszik a nemzetközi politika egész testére?*

E tekintetben figyelemmel kell lennünk azokra a kísérletekre, amelyeket Tisza István gróf tett Románia semlegességének és Olaszország magyarbarát politikájának biztosítására. Tisza mindkettővel a központi hatalmak győzelmét iparkodott elősegíteni és ehez a munkájához igénybevette a magyarországi szabadkőműves páholy összeköttetéseit is.

1914. augusztus 28-án közli egyik levelében Tisza miniszterelnök a következőket gróf Forgách János külügyminisztériumi osztályfőnökkel:

„A szabadkőművesekre vonatkozó tanácsodat a kivitelre alkalmasnak tekintem és remélem, hogy néhány napon belül bizonyos eredményről is értesíthetek.”

Ez a tanács a szövetséges Románia semlegességének kivívásához Tisza figyelmét arra hívta fel, hogy ez ügyben sokat tehetnének a szabadkőműves páholyok. Tisza azonnal összeköttetésbe lépett a magyarországi szabadkőművesekkel, akik készségesen rendelkezésére bocsátották szolgálataikat. És 1914. szeptember 1-én gróf Tisza István már ezt írhatta Ausztria és Magyarország bukaresti követének, gróf Czernin Ottokárnak:

„Kedves barátom!

A Ballplatz tanácsára az itteni szabadkőműves páholyokat megkerestem, hogy a romániai szabadkőművesek útján közbelépjenek az ottani sajtónál és legalább annyit érjenek el, hogy a harciér eseményeit a valóságnak megfelelően és tárgyilagosan ismertessék. E levél átadója, Csukássy Jenő ur, Bukarestbe utazik, ahol az a szándéka, hogy az ottani tekintélyesebb újságírókkal összeköttetéseket keressen. Amikor én ezt a bizalomra érdemes, derék embert Neked a legmelegebben ajánlom, kérek, hogy őt hazafias feladatának teljesítésében minden irányban támogatni méltóztass.

Meleg barátsággal a te készséges

Tiszád.”

Ez a Csukássy Jenő a magyar nagypáholy helyettes mestere volt. Egy neves bécsi újságíróval érkezett Bukarestbe. Két héten keresztül igyekeztek a szövetséges Románia lapjait melegebb és igazságosabb érzelmekre bírni szövetségéstársai iránt, de megbízatását eredménytelenül kellett visszaadnia gróf Tisza Istvánnak.

A magyar miniszterelnök azonban tovább dolgozott s most már az olasz semlegesség biztosítása mellett a római kormányt akarta megnyerni ahhoz, hogy a gyanús román magatartás várható fejleményeiből kikapcsolja a meglepetéseket. És a Tisza intervencióknak ez a fordulata hozta aztán szőnyegre a nemzetiségi és főleg a román kérdést, amely a magyar miniszterelnök felfogását inkább beilleszti az Ignotus, mint a Hegedüs-féle megvilágításba.

A bukaresti kísérlet csődje után Tisza István ezt a levelet intézte 1915. január 18-iki kelettel gróf Forgách János osztályfőnökhöz:

„Kedves barátom!

A mellékelt levelet az itteni szabadkőművesek küldik a nápolyi páholy egyik vezetőjének azzal a kéréssel, hogy mi a levelet a cenzura megkerülésével rendeltetési helyére juttassuk. Miután a mi kezdeményezésünkre és megkeresésünkre bevezetett akcióról van szó, azzal a kéréssel továbbítom a levelet, hogy azt a mi nápolyi konzulunk útján rendeltetési helyére juttatni sziveskedj. Szívélyes üdvözléssel hived.

Tisza sk.“

Ezt a lépést sem koronázta több siker, mint a dr. Temesváry Rudolf budapesti orvos misszióját, aki ugyanilyen megbízással személyesen járt Rómában. Temesváry üres kézzel visszatért. De 1915. április 6 án meghívták Rómába s a magyar kormány tudtával találkozott is *Somino* olasz külügy-miniszterrel, aki átadott Tisza gróf számára egy levelet, mint a korábban kezdett akció eredményét. A levélből kitűnt, hogy Olaszország hajlandó teljesíteni *Magyarország* kérését. De *csak Magyarország javára!* És bizonyos feltételek teljesítése után készséggel hozzájárul Nagymagyarország kiépítéséhez is. A levél szó szerinti szövege ez:

„Az olasz nép lelke minden részében szimpatizál Magyarországgal és a magyar néppel. Ha én Magyarország iránt kedvező politikát akarok kezdeményezni, e tekintetben az én nemzetemnél nemcsak nem találok akadályra, de ellenkezőleg: bátorításra. E politika keresztülvitelét úgy képzelem, hogy a magyar kormány a magyarországi horvátokkal és románokkal — főleg ez utóbbiakkal — való szívélyes viszony helyreállítása után, az európai nemzetek közti tartós béke megteremtésére vonatkozó kezdeményezést javasolna. A magyar kormánynak tehát minden előkészületet meg kell tennie, amelyek azt bizonyítanák, hogy a békét óhajtja. Olaszország minden tekintetben készséggel hajlandó és érdekei is fűződnek ahhoz, hogy olyan Nagymagyarország megteremtését szorgalmazza, amely független minden német befolyástól és teljesen könnyű lesz Olaszország, Magyarország és Románia között egy olyan titkos megállapodást kötni, mely által ezen

országok különleges érdekei kielégülést találnának. Ez lenne az egyedüli lehetőség arra, hogy a mai tragikus órák problémájára megoldást találjunk."

Amint Tisza István a levelet elolvasta, egy pillanatig maga elé nézett, majd komoran így válaszolt: „Ilyen feltevésről még beszélni sem lehet!..."

E hisztóriai tények felsorakoztatása után most már a közönség döntse el, vajjon ismerte-e Tisza István a nemzetiségi kérdés megoldásában a román vonatkozás súlyát s vajjon a vitatkozó újságírók közül Ignotusnak, avagy Hegedűs Nándornak van e igaza?

Székely Béla.

Székelyföldi lapszemle...

Két jólszerkesztett kis magyar újság fekszik előttünk. Mindkettő Székelyföldön, *Targui-Sacuescen* jelenik meg. Az egyik a *Székelyföld* című hetilap, amely legutóbbi számában

„Tetteket várunk!” cím alatt a következőket írja:

„A sok rossz szokás között, melyek hovatovább mind jobban és jobban gyöngítik a székelységet, az impériumváltozás óta hatványozott mértékben növekedett a tervezgetés, a nagyhangu nemzetmentés, a bölcs tanácsosztogatás szokása. Félliter boros összejöveteleken éppen úgy, mint politikai gyűlések alkalmával, egész a könnyezésig fogadkoznak, lelkesednek az emberek a népmentésért s minden falunak, városnak van legkevesebb egy két örök vezetésre hivatottja, akik mindig újból és újból, szinte esküszertően határozzák el magukat a nagy nyilvánosság előtt, hogy *hogy mátlól kezdve aztán dolgozni akarnak.*

És tényleg, el kell ismerni, hogy meg is kezdik a munkát. *Megkezdik, de a kezdeten túl nem folytatják soha.*

S ezekért a gyors leunatkozásokért esnek kutba sorra a szövetkezeti, a

mezőgazdasági, az ipari, a kereskedelmi, a kulturális mozgalmak, így akad el a munka s így nőnek, nehezednek a gondok hova tovább, annál jobban, annál kétségbeejtőbben és sajnos, *így vesz el a nép hite is azokkal szemben, akiktől tényleg sokkal többet várt az üres szavaknál.*

Sok, sok ilyen példát sorolhatnánk fel, de egyelőre nem tesszük, egyelőre és utoljára: *még várunk ezen a télen.* Várjuk, hogy végre a sok marokdörzsölésnek, nekifenekedésnek lesz-e komoly folytatása? Ezen a télen még szemlét tartunk, számbavesszük a valóban dolgozó és a csak nagyképszerűsködő örök vezetőket s ha készen leszünk ezzel a számlálással, *nem fogunk tovább tartózkodni attól, hogy szemükbe ne mondjuk azoknak, akik tehetetlenek, akik kényelmesek, de akik mégis a népmentő szerepében akarnának tűndöklölni, hogy álljanak félre.*

Az a sokat hangoztatott tizenkettedik óra is eltelt már. A tizenharmadik órában vagyunk s tizenhét év után, bizony, nem így kellene kinézzenek a mi gazdasági, kulturális szervezeteink.

Tetteket várunk! Nem lehetetlen,

nem vagyont, életet feláldozó tetteket, csak öntudatos, kitartó, szervező munkát. *Népmentést jó példával, vezetőket, akik nem siránkoznak, nem szalalálgolnak, nemcsak politizálnak, hanem rendszeresen, törhetetlen akarattal, kitartással dolgoznak is a falujokért, a városukért, a földért, ahol születtek és a népért, amelynek vezetésére hivatottak.*

A másik, szintén Targul-Sacuescen megjelenő *Székely Ujság* példát mutat abból, hogy összetartással, kitartással

mit is lehet négy tojás árából csinálni?

Itt adjuk a cikket főleg azok számára, akik nagyok abban, amikor másoknak példát kell mutatni az összetartásból, áldozatkészségből s azt hiszik, hogy távszónoklataikkal és ígérgetéseikkel a legsürgősebb kérdéseket megoldották. Nagyon egyszerű példát mutat ez a cikk, hogy *mire képes az a sok négy tojás, amit a gazdaember magyar kulturális célra áldozhat, még ha legszegényebb is.* Tessék az egyszerű, székely négytojás-történet. Süssenek rántottát belőle azok, akik mindig ott vannak, amikor banketezni, szónokolni kell.

„A székely nép rájött arra, hogy most sokkal többje van, mint amikor jobb anyagi helyzetben volt, mert van hite, akarata és elszánt-sága, hogy ha valamije nincs, akkor teremtsen magának.

A csikmegyei Casonul Mareban a római katolikus hívek félmilliót meghaladó gyűjtésükből most építik gyönyörűen újjá ősi templomukat, amely már régóta szűknek bizonyult. A hit és elszánás most érett bennük annyira, hogy a terv megvalósításához fogtak. Odorheiu az Ifjúsági Keresztény Egyesület tagjai,

magasabb iskolákat végzett és iparos ifjak kezük munkájával építettek tágas otthont maguknak s azt be rendezték minden társadalmi gyűjtés nélkül, valóban a maguk hitéből és erejéből, városunkban az érdekelteken kívül alig is tudtak róla és megvolt, amit akartak. Treiscaunemegyében, Copeț községben, melynek lakosságánál, mióta az itteni szénbánya üzemet pár év előtt megszüntették, faüzemeik leépítésével csak a csikiak veszítették többet, *most fejezik be a református hívek emeletes, szép kulturházukat,* hol iskolájuk is elhelyezést nyer, nagyvárosi igényeknek is megfelelő modern, egészséges helyiségekben. Pedig pár évvel ezelőtt még a presbiterium a meglevő iskolájuk megszüntetését is elhatározta anyagiak hiányában.

Pénz helyett — akarat

Önként felvetődik a gondolat, hogyha igaz ez az építő munka, akkor nem lehet a székely falu romlásáról szóló hír, mert pénz és anyagi erő nélkül nem lehet épületeket emelni, intézményeket létesíteni és fenntartani. Pedig igaz valóság mindakettő, a megindult építőmunka épügy, mint a pénz hiánya. Pénz nincs, de van, jobban mondvá lett hit és munka-akarat olyan dolgok megvalósítására, amik nem sikerültek akkor, amikor volt pénz, de csak az volt.

Hogyan történik, számok és adatok megvilágításában mutatjuk be az alábbiakban:

Odorhei felől jövet, Kopeț község tetején egy világos, simavonalu modern, emeletes épület fogja meg az utas szemét nagyméretű, halványkék-fehérre festett ablakaival, mögötte enyhén emelkedő kert, amely mint egy iskolatábla mutatja majd, hogy a tanuló gyermek egyetlen pillan-

tással átfoghassa a kerti gazdálkodás észszerű beosztását és teljes berendezését. Az épület körül sűrűgöldös munkásnép, közöttük sok asszony és gyermek. (Csakhamar megtudjuk, hogy a férfiak és legények jórésze „munkán van pénzt keresni“). Elől, ahol a kerítés sásfáinak most ássák a gödröket, megtaláljuk a papot, ingujjra vetkezve és versenyt a többi munkással. Kipirult arccal fordul felénk és kérdéseinkre, hogyan teremtdőött meg ez a szép épület, egyik sásfára vetett kabátja zsebéből összehajtogatott és a használattól gyűrött számadásokat vesz elő, abból világosít fel bennünket. Sebtében lejegyezzük az adatokat:

A telket a rajtalevő raktárhelyiséggel 50.000 lejjel vették. Az egyházközségtől 10 000 lejt kaptak, kepmegváltásból régebb gyűlt tőkéjük 12 000 lej volt, adakozásból a községekben összegyűlt 15.000 lej, egyházi jövedelmekből, perselypénz sít további 15.000 lej. Ennyi volt a pénzalapjuk. Ezt bevezetőnek mondta el a fiatal lelkész, a többit a zsebéből kivett jegyzékéből diktálja, amibe minden adományozott anyagot és teljesített munkát személy szerint bevezet.

Kérdésünkre ezek után, hogy honnan kerül majd elő a berendezés és a még egyéb szükséges költségek, a pap mosolyogva mondja:

„A heti 4 tojás árából, mit az asszonyok ajánlottak fel mindaddig, míg előkerül a kulturházhhoz és iskolához minden, ami még szükséges“.

Igy születik a Székelyföldön a templom, iskola, kulturház pénzbeli töke nélkül, apró garasokból, szives munkával, valóban a semmiből. Találól példa erre a kopejt, ahol mint említettük, pár évvel ezelőtt anyagiak hiányára való hivatkozással még az

iskola megszüntetését határozták el, mert még akkor nem volt elég erős a hit és akarat, hogy a semmiből is teremteni tudjanak.“

AZ EMKE

A nagymultu Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület, az EMKE tizenhét év kitaró munkája és küzdelme után elérte, hogy törvényesen jóváhagyott alapszabályokkal és elismert jogiszemélyiséggel rendelkezik. Így aztán egyetlen népművelési és népjóléti egyesületünk zavartalanul tovább működhet. November 17-én, vasárnap délután 4 órakor Clujon, a református teológia emeleti nagytermében tartja első rendes közgyűlését, ezt megelőzően pedig délelőtt 11 órakor választmányi ülés lesz az egyesület helyiségében. Az erre vonatkozó meghívót most küldték szét gróf Béli Kálmán elnök és Sándor József szenátor, alelnök-főtáitkár nevében katonai és polgári közhatósági engedéllyel. Az EMKE iránt az erdélyi magyarság köreiben hatalmas érdeklődés mutatkozik.

* Dr. Móricz Jenő tudóspecialista, a Cosmuța-szanatórium orvosa, rendeléseit november 1 én Str. Saguna 20 alatt megkezdte. Rendel 3—5 ig.

Elköltözött a bucurești magyar követség. Bucureștből jelentik: A magyar királyi követség okt. hó 28 án a Strada Gogu G. Cantacuzino 65. szám alá költözött.

* Építési hir. Devecseri Emil építészmérnök tovább folytatja, most már állandóan, cluji működését, bucurești tavaszi építkezéseit befejezén és ott megindítva az újabbakat Cluji tel. 964, bucurești 452—07

A timișoarai sváb katolikus püspök tovább germanizál

A magyar katolikusok megdöbbenése a megyés püspök eljárásán - Ujabb sérelmeket soroltak fel Pacha megyéspüspök előtt, aki ezuttal is kegyesen megígérte a sérelmek orvoslását

(Timișoara.) Az Ellenőr Pacha Ágoston timișoarai római katolikus megyéspüspök működése ellen nem először emel magyar szempontból kifogást. Egyházi kérdésekbe nem szoktunk beleavatkozni, még a legkisebb kritikai hangot is mellőzzük, de a püspök ur germanizáló politikája valósággal kiprovokálja a bírálatot. Bevezetőül adjuk a Timișoaran megjelenő és kiűnően szerkesztett *Déli Hírlap* alábbi közleményét:

„Az aradmegyei Santana-község katolikus magyarsága már hosszú idő óta érlelődő elkeseredésének adott kifejezést, amikor küldöttségileg jelent meg az Aradon időző Pacha Ágoston megyéspüspöknél. Santana község, amelynek lakossága negyedrészen magyar, mindenkor mintaképe volt a nemzetiségi béke legteljesebb harmóniájának. A küldöttség előadta, hogy Karl József plébános az utóbbi esztendő folyamán mindinkább háttérbe szorította lelkipásztori gondozásában a magyar hívőit, ami végül is a katolikus magyarság lelki életének visszaesésére vezetett. A küldöttség tagjai a következőkben sorolták fel a legsürgősebb orvoslást kívánó sérelmeket: 1. A havonkénti egy magyar szentmise alkalmával mindenkor tartanak magyar szentbeszédet, nem pedig csak nagy ünnepek alkalmával. 2. Mindenszentek napján magyarul is tartanak szentbeszédet.

(Nagy kíváncsiság!) 3. A szentmise utáni könyörgő imádságokat németül és magyarul tartásák, vagy pedig felváltva egyik héten magyarul, másik héten németül. 4. Az egyházközségi tanácsba — amelyben eddig egy taggal volt képviselve a magyarság — számarányuknak megfelelően, legalább három magyar tagot választanak be azok közül, akiket a katolikus magyarság bizalma kijelöl. A sérelmeket írásban is átnyújtották Pacha püspöknek, aki megígérte, hogy vizsgálatot tart az ügyben és orvosolni fogja a santanai katolikus hívek panaszait.“

*

Ezután pedig folytatásként adjuk az alábbi egyenesen megdöbbenő tudósítást:

Pacha püspök ur környezete ismét ideges. Az udvaroncok kezüket tördelve járnak fel és alá:

— Hallatlan!... Ezek a magyarok nem akarnak csendben lenni! Folyton csak követelődnek, ez már mégis csak sok...

Tényleg mégis csak sok.

Mégis csak sok,

hogy Uj Freidorfon megjelenik a végrehajtó a magyar gazda házában és a sváb egyházközség vezetősége nevében elárverezi a jószágot a be nem fizetett egyházi adó fejében;

hogy Sirian, ahol anno dacumal Görgey lerakta a fegyvert, a tulzó hitlerista svábok elűldözték először a jó öreg plébánost, valamint az

utódját, a magyar érzelmű káplánt ;
hogy a Banatiában *tényleg egy szót sem beszélnek magyarul ;*

hogy a szemindriumból kikerülő papok egy kukkol sem tudnak magyarul ;

hogy a timișoarai zárdák, Gott sei Dank, Rabong Alexandra nővér jóvoltából majdnem teljesen el vannak németesedve.

Ez tényleg sok.

S aki ez ellen mer felszólalni, az egy „irredenta“, az nem tiszteli a főpásztor urat, az egy felforgató elem.

*

Nahát nem így van.

A katolikus magyar hívek nem kívánnak mást, mint *ugyanolyan jogokat*, amit a német hívők élveznek. Több ízben hallatszottak ilyenirányú panaszok, de kellő orvoslásra nem találtak. Mert Pacha püspök és környezete kiméletlenül germanizál s jaj annak, aki alázatosan mer felszólalni a timișoarai róm. kat. püspökség szelleme ellen. *A legsötétebb középkor jezsuita eszközeitől sem riadnak vissza — nem a püspök — de a környezete és jaj annak a papnak, aki nyíltan merné hirdetni magyar érzelmét.*

Ennyire jutottunk, 17 évvel az impériumváltás után. Érthető volna még, ha az állam románosítani akarná az egyházat, de érthetetlen, hogy papok és politikusok a magyar hívek érdekeivel szemben a sváb-német hívek akaratát viszik keresztül.

És aki ez ellen tiltakozik, azt a püspök ur egyházi átokkal sújja.

A magyar lapokat, amelyek a püspök ur előtt nem deferálnak, azokat kidobják az aulából. Amikor hónapok előtt a bigott-katolikus *Vuchetich* Endre dr. lapja, a *Déli Hírlap* meg merte írni a véleményét

a németek favorizálásáról, az aula egyszerűen visszaküldte a Déli Hírlapot. Indekszeze került.

Magyari Pál prelátus és vikárius ur nagy csalódást okozott a magyar hívek sorában. Éppen ő lett volna hivatalosan magyar hívek érdekeit legmesszebbmenőleg megvédeni. *Magyar mivoltánál fogva.* Ezzel szemben olyan alázatos a püspök előtt, mint a ma felszentelt kispap. Magyari Pál annakidején tanára volt Pachának, tehát már ilyen minőségben is fordítva kellene állniok a dolgoknak. Hiszen Magyari Pál egyik legelső főpapja az egyházmegyének. Egyizben küldötség járt a püspöknél, jelen volt Magyari prelátus is. A püspök hozzáfordult :

— Mi a véleményed ? — kérdezte, mire Magyari Pál dr. kezeit mellére kulcsolva, szemeit lesütve, mélyen meghajolva felelte :

— *Ahogy Kegyelmes Uram gondolja !*

Ez volt az ő véleménye. Ahogy a püspök gondolja.

Magyari Pál ma 78 éves öreg ur. Tisztalelkű, jámbor főpap, de tehetetlen öreg ember. Ő a Szemináriumban az *ugynevezett magyar „diszgaj“*. Ha valaki azt meri mondani, hogy a szemináriumot elnémetesítették, akkor a püspök Magyarira mutat-hat :

— *Hát hogy lehet ilyet mondani ? Hiszen a rektor, Magyari is magyar !*

Szép magyar ! Gyászmagyar !

Mert mi a helyzet a Szemináriumban, ahol a kispapokat képezik ki ? A háború után, *Glattfelder* Gyula dr. akkori csanádi püspök, a magyar kisegítő nyelv mellett a német nyelvet is bevezette a szemináriumba. A szemináriumban ugyanis latinul tanítanak három főtantárgyat. A háború végéig magyar volt a kisegítő

nyelv. Glattfelder a magyar mellé a német nyelvet is bevezette. Amikor Glattfeldert innen kiintrikálták, Pacha lett a püspök. *A sváb Pacha Agoston első ténykedésüül elrendelte, hogy a szemináriumban a latin nyelv mellett csakis német nyelven lehet tanítani.*

Amikor emiatt felszólaltak a magyar hivek, akik aggódva figyelték a magyar papok utánpótlási hiányát, a püspök kegyesen elrendelte, hogy *heti egy órán át* a magyar nyelvet, mint rendkívüli tárgyat tanítsák. „Nesze semmi, fogd meg jól.”

A magyar hívőket ez a rendelkezés nem elégítette ki. Erre a püspök további „engedékenysége” nék fényes példáját adta. Elrendelte, hogy a három főtantárgy és a négy mellék-tantárgy közül egyetlen egyenél a magyar nyelvet, *mint kisegítő nyelvet* használhatják.

Óriási! S mindez Magyar Csaláktörvények rektorsága alatt történt az Úr 1935. esztendejében.

*

Az első kerületben lakó magyar apa szeretné katolikus kisleit a zárda óvodájába beiratni. Elmegy a Hunyadi kastéllal szemben álló zárda, ahol annakidején ő is járt az óvodába. Az apák nagyon kedvesen fogadják:

— *Grüß Gott, kit keres?* — kérdezik német nyelven.

Az apa dörzsöli a szeméit. Hol vagyok? Nem a belvárosi zárdaiban?

— De igen. De ez német iskola. Itt minden német. Az óvoda is.

— Hát akkor mit csináljak? — kérdi az aggódó apa.

— Vigye a gyereket a 2. kerületbe. Ott van magyar óvoda.

Az apa nem viszi a gyereket a 2. kerületi óvodába, mert az nagyon messze van. Pici gyerek nem mehet ilyen olyan messzire. Villamosra két

embernek, gyereknek és kísérőnek, nem telik.

Az apa, aki rajongásig szereti a kisleit, még egyszer megpróbálja.

— Inkább tanuljon a gyerek németül, de tessék felvenni.

Az apaca komor képe rögtön sötét színt ad az apa reménysugarának:

— A gyermeket csak akkor vehetjük fel, ha az apa neve német. Müller, Mayer, Schneider, vagy hasonló.

Igen, ez már rendelet, de hogy ebben az intézetben felkellett osztalni a magyar szekciót, az annak a szellemnek köszönhető, amely *Rabong Alexandrát*, a Notre Dame központi zárdafőnöknőjét legjobban jellemzi.

Erre különben a következő eset is élénk színt vet:

A mult iskolaévben a negyedik kerületi zárda évzáró ünnepélyén megjelent *Pacha Agoston* püspök is. Jelen voltak a növendékek szülei, közöttük több román, német, magyar stb. Az évzáró ünnepélyen felléptek a zárda növendékei különböző előadásokkal és szavalatokkal.

És most tessék figyelni. Véges-végig német, román, francia, angol nyelven brillíroztak a növendékek s amikor véget ért az ünnepély, a magyar szülei megdöbbenve konstátálták, hogy *egyetlen-egy magyarnyelvű szám sem szerepelt a műsorban!*...

Az eset állítólag a püspök urat is kinosan érintette.

*

Bizonyára minden magyar, aki fajához ragaszkodik, felháborodva olvassa el ezt a tudósítást. Nem alaptalan vádaskodásokról van itt szó, hanem tényekről. Minden magyar felvetheti a kérdést:

Kötelesek-e mindezt tünni a Bánatban a magyar katoliku-

sok, akik éppen úgy ragaszkodnak magyarságukhoz, mint hitükhöz? Lehet-e germanizáló politikával működni egy püspöknek, aki a szeretetet és megértést egyformán kell terjessze hivei között? És végül van-e minderről tudomása a Vatikánnak, ahol katolikus és katolikus között sohasem volt különbség, viszont a Szent-
 atya sohasem akarta egyetlen hívét sem úgy erősíteni meg hitében, hogy nemzetétől elidegenítse. Éppen ez volt a katolicizmusnak évszázadokon át megdönthetetlen vára. Lehet-e tünni, hogy egy sváb főpap és annak alpapjai a fajtuktól távolítsanak el embereket a katolicizmus nevében és jegyében? Nem akarunk egy pappal szemben tiszteletlennek lenni, de őszintén megmondjuk, hogy Pacha Ágoston meggyéspüspök beígért vizsgálatának semmi jelentőséget nem tulajdonítunk, miután a püspök ur ezt több ízben megígérte, a vizsgálat azonban soha nem zárult olyan eredménnyel, ami megállította volna a temesvári püspöki aula germanizáló politikáját. A magyar katolikusok helyesen tennék, ha végre a katolikus egyház fejéhez, magához a pápához fordulnának és tőle kérnének védelmet.

* Dr. Goldglanz fül, orr és gégeorvos szabadságáról visszaérkezett és rendelését újból megkezdte. Rendel. d. e. 10—1/12 és d. u. 3—5. Piața Unirii 29. Bánffy-palota.

Hirdessen

az „Ellenőr“-ben!

* A „Lucullus“ étterem és bodega megnyitása Targumuresen. A székely főváros közismert helyisége volt a Berdo étterem és bodega, amely nemrégiben megszűnt. Ezt a helyiséget, amely központi fekvésénél fogva is legalkalmasabb étteremhelyiség, a múlt héten egy cluji szarmazású szakember, Vargha László vette át. Hónapokig volt a helység gazdátlan és most teljesen újra alakítva, diszes köntösben megnyitotta a Berdo helyén, a „LUCULLUS“ étterem és bodega. Vargha László vezeti az új üzemet, amely a legmesszebbmenő igényeket is kielégíti. Izletes csemege különlegességek, sajtok, gyümölcsök, a legkiválóbb gyártmányú italok, frissen csapolt sör, fajborok, likőrök, villásreggeli, halak, konzerv különlegességek választéka. Különös gondot fordít a „Lucullus“ az előzékeny kiszolgálásra. Vargha László Clujon is ismert és népszerű vendéglőiparos s bizonyára mindazok, akik innen Targumuresre utaznak, szívesen keresik fel a helyiségét, hol a legolcsóbb árak mellett a legelőzékenyebb kiszolgálásban részesülnek.

Tarnóczi Lajos lelkészi beiktatása e hó 10-én lesz Aradon. Tarnóczi Lajos református lelkész beiktatása e hó 10-én fog végbemenni Aradon ünnepélyes keretek között. A beiktatási ünnepség délelőtt 10 órakor templomi istentisztelettel veszi kezdetét. A beiktatást Arday Aladár, a salontai református egyházmegye esperese végzi, majd Tarnóczi Lajos lelkész mondja el beköszöntő beszédét, A templomi istentiszteletek után lesz az új lelkész üdvözlése. Délután 5 órakor templomi ünnepélytel folytatódik a beiktatási ünnepség, majd az Iparos Otthonban este 8 órai kezdettel tartandó közvacsorával zárul.

Hozzászólás:

A Nemzeti Keresztény Párt nagygyűlésének margójára

Irta: TAMÁSY GYÖRGY

Ebben az országban a sűrű egymásutánban megbukott politikai rendszerek romjai hevernek szanaszét. Mi, kisebbségiek, már nem is igen figyeltünk fel a román politikai pártok nagygyűléseire. Hogy mégis foglalkozunk a Nemzeti Keresztény Párt cluji kongresszusával, annak első sorban az az oka, hogy ezt a nagygyűlést a pártpolitikai pátoszon kívül a külső formai fegyvelent jellemezte. Első benyomásunk az volt, hogy ennek a gyűlésnek földszaga és emberszaga van. És éppen ez keltette fel a gyűlés iránti érdeklődésünket.

Ez a pártpolitikai nagygyűlés elbirná a részletezést, a szónokok és szereplők aprólékos karakterizálását, az epizódok széles leírását, de nem ez a célunk, mert a felvonult tekintélyes román tömegek jelentőségén túlmenőleg is, az adott igazi jelentőséget és különös súlyt e nagygyűlésnek, hogy Romániában e nemrégén indult nyílt politikai állásfoglalásnak Goga Octavian a lelke és mozgatója, aki ismeri a politikai káprázatok veszedelmeit, akinek van erkölcsi és szociológiai lelkiismerete, hogy ne állítsa szembe egymással a románságot és a Nyugatot, a vallást és a politikát, a szeretetet és az egyenlőséget.

A földnek és a román parasztnak ezen a cluji gyűlésén valóban ilyennek mutatkozott Goga Octavian. Beszédének megvolt az a különös po-

litikai stíluserélye, mellyel megközelítette a lelkek hozzáférhetlenebb tartományait is. Erre egyébként Gogának nagy szüksége is van a román lélek politikai nevelésénél, ami egyik legelső és legfontosabb célja. Abban is tökéletesen igaza van Gogának, hogy a romániai politikai közélet telítve van *gazdag és termékeny szemérmertlenséggel*, europaizálni kell valakinek a román politikát. De ez Gogának is csak nagy kerülővel sikerülhet. Az út hosszú odáig, de a kerülők, az idő- és erőpazarlás megéri a fáradságot.

Goga Octavian legeurópaibb, leplastikusabb pillanataiban is megmaradt természetesen román léleknek, de a legrománabb pillanataiban sem feledkezett meg arról, hogy a szellem kötelez. Beszédében velünk szemben elég kiméletes volt, de csak addig a határig, amíg az az érzése nem támadt, hogy a kiméletlenség az egyetlen hatásos és eredményes módszer. *Az ország határain belül — Goga szerint — mindenki életének értelme: a román állam élete.* Jól van! Nekünk nem nehéz elfogadni Goga feltételét, annál is inkább, mert mi, Románia mai kisebbségei, ennél vagy annál az oknál fogva, de annakidején *nem repatriáltunk*, hanem *itt maradtunk*, tehát egy kevés jóakarattal Romániát „választott hazánknak” is nevezhetjük. A mi sorainkban éppen ezért ne keressen egyik politikai párt se-

irredentákat, mert közöttünk ilyenek nincsenek. *Hanem tekintsenek minket, az ország kisebbségeit: magyarokat, németeket, oroszokat, bulgárokat, törököket stb. az államalkotó román néppel konföderált népeknek!* Szeressen a román állam minket is annyira, hogy semmiféle metafizikai jutalom ne járjon azért, ha valaki nem kisebbségi, hogy ne legyünk mi itt népek a boldogulás és érvényesülés legkisebb tere nélkül. Hadd érezzük mi is, hogy itt élni öröms akkor érezni fogjuk azt is, hogy az államért élni kötelesség.

Erősen hisszük, hogy egy szenvedélyes, stilizáló politikai állásfoglalás volt ez a gyűlés a Goga részéről a lojális kisebbségeknek kijáró igazságos bánásmód mellett és könyörtelen harc az erkölcstelenség és igazságtalanság ellen. Mi békében akarunk élni az állammal, békében a faluval, békében a várossal és békében a géppel, tehát megérdemljük. Teljesítjük életünk formájával járó minden feladatunkat, de ezzel szemben tetőtől-talpig teljes jogu és mindenkivel egyenlő állampolgárok akarunk lenni.

Ha Goga a maga népének és államának érdekeit józanul és higgadtan így értelmezte, akkor kiállása az ország életében történelmi jelentőségű.

* Orvosi hír. Dr. Veress Ferenc rendel bõr, nemi és kozmetikai betegeknek naponta 11—1/2 és d. u. 3—1/5-ig. Cluj, Str. N. Iorga 5.

A Schmoll és Samum pasztagyárak harca. Néhány hét előtt a brasovi Schmoll paszta cipőkrémgyártisztességtelen verseny és védjegybitorlás miatt feljelentést tett a satumarei ügyészség Brach Juda és

Brach Márton satumarei cipőkenőcsgyárosok ellen. A feljelentés elmondja, hogy Brachék „Samum” név alatt cipőkrémet hoztak forgalomba, de a dobozok, amelyekben a cipőkrémet piacra dobták, alakra, nagyságra, színre megegyeztettségig hasonlóak a Schmoll gyátmányaihoz. A brasovi gyár ennek alapján büntügyi zárlatot kért Brachék gyárára. A bíróság zár alá is vette a Brach testvérek üzemet és az összes Samum-gyármányokat elkobozták. Brachék felebbztek a törvényszékhez, amely feloldotta a zárlatot és a Samum-cipőkrém ismét forgalomba kerül. A Schmoll-gyár feljelentése alapján került az ügy a járásbíró elé. Tekintettel azonban arra, hogy egy újabb törvény értelmében hasonló ügyekben a törvényszék illetékes, a járásbíró áttele az ügyet a törvényszékhez, amely rövidesen főtárgyalást tűz ki a Schmoll és Samum-paszta harcának ügyében.

Amikor a levélhordó levelet kap... A magyar napilapok sokat irtak a postások nyelvvizsgájáról, ami sok, hosszú időn át, becsülettel működő magyar postás elbocsátását jelentette. *Careiben* szintén nyelvvizsgára rendelték a postahivatal kisebbségi alkalmazottait. Voltak akik átmentek, voltak akik elbuktak a vizsgán. Az elbukottakat fegyelmi bíróság elé állították. Boda Mózes, a kisváros központjának derék levélhordója ez utóbbiak között volt. Egyszer ő is levelet kapott, amelyben értesítik, hogy november 1-től fel van mentve a szolgálat alól. A nyugdíjáról nem történik e levélben intézkedés. Ezt majd csak akkor fogja megkapni, ha eléri a szolgálati korhatárt. Eddig 24 évi szolgálata van.

Bors-szemek

Mindig jól bevált módszernek bizonyult: ha meg akarod tudni, hogy ki vagy, vessz össze a barátoddal, vagy még inkább a barátnőddel. Az aztán hünen festi meg a portrédát, egyetlen ismertető vonást sem hagy el belőle. Ilyen kéretlen fotográfiára tett szert most az „Universul” is az ifju liberálisokkal keletkezett harcában. Arra a szerencsétlen álláspontra helyezkedett, hogy ami Jupiternek szabad, az még nincs megengedve a tulköknak. A fiatal óriások egy szerény méretű petroleumüzletet akartak lebonyolítani. Csekélység volt az egész, még 100 millió nyereséggel sem kecsegtetett, de a mennydörgés irigy veteránja még ennyihez sem engedte őket hozzájutni. Még a birkattürelmennek is van határa s így nem csoda, hogy a fiatalok felhorkantak. A veszélyeztetett konc méregbe hozta őket s 10. pontban ellentámadásba mentek át, boldog idők történetéből követelve némely, még ismeretlen részlet megvilágítását. Tulzás nélkül mondhatjuk, hogy remekbe foglalt találós kérdések, melyeknek szerencsés megfejtése tanulságos és szórakoztató olvasmányt nyújtana. Egyelőre csak 10 kérdésről van szó, de a sürgönyválasz elmaradása esetén folytatása következik. — A magunkfajta tapasztalatlan kisemberek nem foghatják fel, hogy egy ilyen illatos csokornak még párja is lehessen. Ugy tetszik azonban, hogy a biblia szavaival ellentétben, még sok új van a nap alatt, többek között az is, hogy ilyen multu sajtóorgnum irányítása a közvéleményt. Különben az Universult nem kell féltetni, mert az mindig talál alibit magának. Jupiter is, mikor valami rosszban

törte a fejét, a kivített mindig Merkuriuszra bízta s baj esetén a híres olimpuszi szappan nélkül is tisztára moshatta a kezeit.

A szabályosan megismétlődő események rendre hozzászoktatnak ahhoz a gondolathoz, hogy aminek értéke van, annak el kell tűnnie a szemünk elől. A bankok erődítményeiben bujkáló arany, a füstté vált buza- és gyapotpirámisok után az igazgyöngyöt is elérte kérlelhetetlen sorsa. Tarisznyszámra süllyeszti a tengerbe a kávézsákok gyöngyszemei mellé, hogy megmentsék a becsületét azoknak az irigylendő társaiknak, melyek tompán villódzó fénnel ölelik körül a nyüzsgő Vénuszminták észvesztő formáit, ezeket a mérhetetlenül drága, eleven márványtömböket. Az igaz lélek drága gyöngyeinek is így kell a tenger fenekére süllyedniök, mert az ilyen kincsek minden vonalon pusztulásra vannak kárhoztatva. Ma a máramarosi gyémántok, a csillogó, de belül üres üveggömbök értéktelen, talmivilágát éljük.

Kedélyes ember lehet az az angol tudós, aki — nyilván azzal a céllal, hogy agysejtjei visszafejlődését megakadályozza — kiszámította, hogy a dolgozó végtagok idővel megnövekednek, a munkanélküliek pedig elcsenevésznek. Például hozta fel, hogy a formás dologtalan női karok helyén valamikor csak egy satnya, alakatlan huscafát fog éktelenkedni, amivel érthető riadalmat okozott a szépnem érdekelt osztálya között. Mert némelykor mégis csak szükség van a karokra; teszme fel: az „ön-archépek” kipingálása alkalmával, vagy mikor lovagjaikat kell átölelni, vagy a kártyákat kell rakosgatni. — A természet hirneves buvára azt el-

felejtette, vagy ami még valószínűbb, nem merte közölni, hogy a dolgok ilyen menete mellett hová fejlődik majd az asszonyok nyelve. Ismerve azonban azt a törvényszerűséget, hogy az erő és anyag nem tűnik el, csak átváltozik; könnyű kitalálni, hogy a messzi jövőben a szóbanforgó hölgyek a szájukból kinövő pólipkarokkal fognak rendelkezni. Azt is megsugjuk, hogy az új csodafajnak a hivatalos neve: „női hangyász” lesz.

*

Ugyancsak egy angol tudós nevéhez fűződik az a friss szenzáció, hogy feltalálta a — puskaport, vagyis: hogy a fertőző mikroba nélkül is lehetséges. Hát a divatnak, a züllött erkölcsök ríktó fajtáinak, a panamáknak vannak-e mikrobái s mégis van-e olyan fertőző betegség, mely elébe vághatnak ezeknek a förtelmes nyavalyáknak?

Omikron.

Bleda polgármester, Dancea alpolgármester Oradeán

Mint Oradeáról jelentik, megoldódott a város vezetésében az a változás, melyet Mosoiu Tiberiu polgármester távozása idézett elő. Néhány név került kombinációba, így dr. Bleda László eddigi alpolgármesterrel együtt Dancea Iacob nagyvállalkozó, városi tanácsos is, aki a kisebbségek előtt nagy rokonszenvenek örvend. Végül megoldódott a tanácsváltás: dr. Bleda László lett a polgármester, helyettesévé pedig a belügyminiszter Dancea Iacobot és Ionescu tanácsosokat nevezte ki.

Az új városi tanácsnak egyetlen magyar tagja nincs, ami új fájdalmas meglepetést jelentett az oradeai magyarságnak.

Almanachra félmillió lejt . . .

A múlt hetekben a napilapokban arról értesülhetett a közönség, hogy az erdélyi, főleg cluji iparvállalatokat egy ügyes szélhámos becsapta, aki az ipar és kereskedelemügyi minisztérium hamis iratai alapján egy almanachra előfizetéseket és hirdetéseket gyűjtött. Közel félmillió lejt harcsolt össze hamis irataival a magát Dumitrescunak nevező ur, akinek, mint kiderült, semmiféle megbízása nem volt ilyen almanach szerkesztésére és kiadására. A dologban nem is ez az érdekes. De nemcsak érdekes, hanem inkább jellemző, hogy Dumitrescu ur félmillió lejt tudott összeszedni, amikor tisztességes és komoly lapok az előfizetési díjaikat nem tudják inkasszálni s ha egy iparvállalathoz kladóhivatali megbízottjuk szerényen bekopogtat, a kereskedősegédből igazgatóvá avanzsált főnök ur szobájának ajtaján, egy visszautasító táblával találja magát szemben, amely így szól: „Sajtóalapunk kimerült, ez ügyben nem fogadunk.” Nem ártott volna, ha a lapok leközik a listát, hogy kik adtak pénzt Dumitrescu ur almanachjára, amely ha történetesen meg is jelenik, aligha jelentette volna a legcsekélyebb hasznát is az érdekel iparvállalatoknak. Az ilyen esetek azt bizonyítják, hogy igenis még mindig van pénz, de ezt a pénzt tisztességes úton, kereskedelmi szokásokkal és főleg szerény modorral igen bajosan lehet bizonyos Wertheim-szekerényekből kicsalogatni. Dumitrescu ur ügyes ember lehet s akinek szegyenkezni kell, csak azok a vállalatok lehetnek, akik 1935-ben hagyták magukat megpumpolni.

Régi kis krónika

Egy janicsár aga le- származottja Timișoaran

Tudjuk, hogy a Bánságban a török időkből visszamaradt török családok is élnek. Valamennyien felvették a keresztséget és valamely más nemzetiséget, de csak kevesen tartották meg családnévnek az eredeti török nevet.

Timișoaran egy ur a temetőben járván, az egyik sírbolt előtt megdöbbenve és egyben megilletődve pillantott meg a márványoszlopon egy rég nem hallott, pedig egykor jól ismert nevet: H. Gusztáv.

Sok évtizeddel ezelőtti iskolatársak és jóbarátok voltak a gimnáziumban. Azután szétszórta őket az élet, semmit sem tudtak egymásról. Ott a sírnál találkoztak most újra. Az egyik már néhány évtizede feküdt annak mélyén, a másik meghatottan imádkozott a sírja előtt.

Az élő emlékezett. Olyan élenken, amint csak az ifjukorra és annak minden egyes mozzanatára lehet emlékezni. Eszébe jutott egykori barátja, H. Gusztáv leszármazása is, úgy, amint annak okmányait diákkorukban egyszer látta. H. Gusztáv szülei zöld szalagúteresz, szép kerttel övezett ódon házban laktak egy ősrégi mezővároskában a Tiszapartján, amely helység évszázadok előtt földvár körüli nagyjelentőségű város volt. Ott székelt a XVII. század vége felé, mint annak a környéknek a török parancsnoka, H. Janicsár aga. Ez ottmaradt magyar embernek azután, hogy Savoyai Eugen hadai az ozmánt kifűzték, de családi név gyanánt a H. török nevet megtartotta. Az unokájának Mária Terézia

királynő nemességét is adományozott. Erről tanuskodik H. Gusztáv török és latin nyelven írott okmányai. H. Gusztáv pályáján elkerült családjának két évszázados tisztasági lakhelyéről és Timișoarán, egészen fiatalon örökre lehunyta szemelt.

Oexel Rónay Mihály báró.

Orendi Viktor erdélyi író és közíró ur olyan jogokat arrogál magának, mintha a romániai németiség érzelmeinek kizárólagos szószólója lehetne. Ha jól emlékszem, Orendi ur annak idején Timișoarán kiadott egy politikai és szépirodalmi revüt, amelynek szárnyain beérkezett București-be, ahol most a címkórság modern betegei előtt a „miniszteri tanácsosság” méltósággal készkarva összetévesztett „technikai tanácsos” szerényen dotált tisztességében állrendelkezésre a kormánynak.

Mint „technikai tanácsokat” osztogató köztekinély az elmúlt háborúban „*Nein, nein, niemals*” címmel megeresztett egy verset, amelynek csengését visszaadták október 12-én a bucurești román lapok is.

A vers, mint költői mű, a nehézsúly teherhúzó lomhaságával vonszolja át magát a féllábu rímek arcvonalán. Mint a jogérzék és igazságszeretet megnyilatkozása pedig olyan fonák lelki beállításban hozza elének az író, hogy megcsik a szívünk rajta.

Itt közöljük Orendi Viktor lerövidített költői remekének, a „*Nein, nein, niemals!*”-nak hevenyészett, rimtelen fordítását.

„Nem, nem, soha nekünk is büszke
[Jelszavunk,
Nem, nem, soha! cseng sok ezernyi szívben.
Mi is hiszünk az apák Mindenható
[Istenében.
Ezer évig hordtuk a bilincs nehéz súlyát.
Ezer évig volt sápadt vendégünk a nyomor,
Migcsak fel nem szabadított minket a sors.
Mi is hiszünk az örök igazságban:
Mi is hisszük, hogy végre feltámadtunk!

Igy Orendi Viktor. Az ember szinte el is hiszi, hogy mint „történelmi tényeket” megállapító költőnek igaza van.

Mert hiszen az elsírt időben az erdélyi szászság és a bánsági svábok torkán

tényleg a rabság komisz kenyere akadt meg. Ugyebár?

A szász, meg a sváb városi tanácsok padjaiban, így Mediaszon például, csak magyar tagok terpeszkedtek. Reghinben, Sibiuban és egyebütt nem szász és sváb, hanem magyar polgármester reprezentálta a közösségek akaratát. Igaz-e, tanácsos ur?

Iskoláik felett a nyakonszorított kultura autonomia sóhaja röpködött, mint a bistritai evangélikus leányiskola körül is. Ugye, Orendi ur?

A magyar királyi belügyminisztérium politikai osztályát a világháború legkritikusabb idejében sem a brasovi szász dr. Jekel Péter vezette, hanem egy sarkantus-csizmás, magyar Harci Marci, ugyebár? És egymásután kérték a moratoriumot a leszegényített sváb és szász gazdasági és ipari vállalatok az elparentált világban. Ugye, Orendi tanácsos ur?

És az a komisz rabság röpitette ki állásaikból is a sok szász és sváb tisztviselőt, akik Ön után ordítanak, ugye, hogy bancsalító lirájával rezgésbe hozza érdekükben az emberi könyörületesség hurjait?

De nem folytatjuk, Orendi Viktor ur.

Bár kétségtelen, hogy ilyen alapos, lelki felkészültséggel Ön nem vitte volna sokra az ezer éves rabság alatt.

A sors Önt tényleg felszabadította!

Mert a sorsnak e kiválságos kegye nélkül Ön az ezer esztendeig tartó rabságból a technikai tanácsosság szerény színvonaláig se tudott volna felkapaszkodni.

Nein, nein, niemals!

Nem bizony!

(sz.)

Az oradeai Hollós divattüzlet jubileuma. Huszonöt éve annak, hogy Ady Endre „Peceparti Párisában egy fiatal kereskedő, Hollós Jenő divattüzletet nyitott. Egy negyedszázaddal ezelőtt pezsgő élet volt a ma határszéli és elszegényedett városban. Divatkereskedő nem állta volna meg a helyét, ha szakmájához nincs meg a kellő felkészültsége, kereskedői szolidaritása és megbízhatósága mellett a hozzáértés és izlés. Ebből a városból a régi időkben egy pesti bemutatóért vonatra ültek az emberek s a Bémer-

téren mindenki kitűnően volt informálva nemcsak a politikai és társadalmi, hanem a művészeti, irodalmi és divateseményekről is. Hollós Jenő megállta helyét ezekben az időkben is, mert minden egyes darabja, ami az üzletéből kikerült, izlését és hozzáértését dicsérte, kirakata pedig egyenesen látványosság volt. Ez a szorgalmas és soha nem csüggedő ember most eljutott az első jubileumához. Huszonöt éve áll fenn az üzlete, huszonöt éve propagálója a Hollós divattüzlet az izlésnek és eleganciának. Megérdemelte azt az ünneplést, amiben kereskedőtársai részesítették s rászolgált a közönség gratulációjára és jókívánságaira — a következő negyedszázadra. Neve fogalom az oradeai piacon s ez a név a szaktudáson kívül a kereskedői tisztességet jelenti.

* Orvosi hír. Dr. Filep Gyula meggyógyult és ismét rendel a Református Kórházban d. e. 11—1/2, d. u. 1/24—5-ig.

Művésznők, művészek és művészet-pártolók ne mulasszák el felkeresni Clujon, Calea Regele Ferdinand 8. szám alatt

SIPOS

harisnyaházát

mert

ott vásárolhatnak olcsón és jól!

„Mindex egyetlen délután alatt személyesen!”

Igen! Telefon révén!

Szerény megjegyzések a telefontársaság reklámjához

(Cluj) A Romana de Telefoane S. A. igen csinos és izléses reklámokat helyez el a napilapokban. A félooldalas hirdetések közepén ül egy jólféltült fiatalember, akivel legutóljára a békebeli pisztolypárbajok színpadán találkoztunk a Zöld Sapkánál és — telefonál. Telefonál Berlinbe s mint a hirdetés közli, nem kellett oda elutaznia, mert egy órán belül a telefon útján elintézt mindent. Valósággal a nyála csorog az embernek a telefon után, amikor ezeket a négycentiméterenként 2 lejbe — lemorzsoltt hirdetéseket elolvassa. A telefontársaság ugyanis minden nap új szöveget és új illusztrációval ellátott hirdetést ad le, ami kétségtelen bizonyítéka annak, hogy a társaság reklámfőnöke és a hirdető irodák kitűnően megértik egymást. Valószínűleg egyikük sem fizet rá ezekre a jólsváffolt hirdetésekre. Nekünk azonban ezuttal is az a hálátlan szerep jutott, hogy megmondjuk nem is annyira a magunk, hanem inkább a nagyközönség véleményét a társaság telefonszolgálatáról s általában arról az isteni találmányról, amit egyszerűen telefontaknak neveznek.

Tegnap éppen a társaság hirdetését olvastuk s azalatt korántsem Londonnal, vagy Berlinnel, hanem egy helybeli számmal óhajtottunk drótösszeköttetést találni. Kitejt bőven az időből, hogy a hirdetést áttanulmányozzuk. „Mindex egyetlen délután alatt személyesen?” „Igen!” „A telefon révén”. A képek mellé diszkrétan elhelyezett kis betűs szö-

veg a következőket közli: „Adja meg a kívánt számot és néhány perc múlva hangja megbízhatóan és érthetően hegyeken, völgyeken és országhatárokon túl lesz és Ön adhat, vagy megvásárolhat utasításokat, ha erre szükség van. Gondoljon arra, hogy egy telefonbeszélgetés éppen úgy hat, mint egy személyes látogatás. Használja a telefont és meg fogja látni, milyen lendületet vesz az Ön egész tevékenysége.”

Ami a kitűnően sikerült rajzokat illeti, azok számára, akik e hirdetésben nem gyönyörködhetek, közöljük az alábbiakat: „Az áru bevásárlása Bécsben”, „Az elvámolás ellenőrzése Konstancában”, „Információk a londoni árakról”, „Egy adós végrehajtása Brassóban”. (Nekik szabad Brassót magyarul írni, nekünk nem)

és mindez egy délután alatt.

Nahát kéremszépen, ehhez akarunk hozzászólni. Mi nem igen szoktunk Londonba telefonálni, néha Gherlával, vagy Oradeával beszélünk, ezt is azonban nagyon megfontoltan tesszük. Először is drága, másodsor jó két órát kell várakozni, míg az ember az örmény metropolisz kattogó és bőszen morajló, vízőnzőelőtti telefonapparátusával valahogy összeköttetést kap s rekedtre ordítva a torkát megérteti, hogy mit akar, ha ugyan közben meg nem zavarják, vagy éppen szét nem kapcsolják. Ezen idő alatt autóbusszal is át lehet menni Gherlára és a tur-returjegy sem kerül többbe,

mint egy telefonbeszélgetés. De nekünk már nincsenek olyan nagy igényeink, hogy a vidékkel beszéljünk. Mi örvendenénk, ha a helyi központ csejgetésünkre kellő időben és pontosan jelentkeznek s még inkább boldogok lennénk, ha az általunk használt nyelven kapcsolná a kívánt számot és a hősies várakozás után a következő percben nem kapcsolna széjjel. Nekünk egyáltalán redukáltak az igényeink s amikor elmerengünk a gyönyörű hirdetések, mérgesen hagyjuk ott a hotel telefonfülkéjét, mert aznap, emberi számítás szerint, ránk sor aligha kerülhet.

Mélyen tisztelt telefontársaság! Van szerencsénk tisztelettel közölni Önökkel, hogy telefonszolgálatuk egyenesen gyalázatos.

Száz és száz tanut állíthatunk, akik bizonyítani fogják, hogy semmiben nem túlozunk.

Ne tessék azt hozni fel mentségül, hogy az emberek idegesek és türelmetlenek. Ellenben tessék tudomásul venni, hogy az Önök alkalmazottai idegesek és türelmetlenek, sőt nem egy alkalommal gorombák. Kétségtelenül ósdi és elhasznált maga a telefonberendezés is, de egy vállalatnak, amely igen külön feltételekkel jutott hozzá egy jól védelmező állami koncesszióhoz, ezen már régen segíteni kellett volna.

Sokmindent irhatnánk a napilapok helyett, mert ezek hirdetési megállapodással vannak Önökkel és csak a csábító reklámokat közlik. De nem folytatjuk, csupán egy szerény tanáccsal szolgálunk. Azt a néhány milliót, amit Önök a reklámokkal a közönség megszédítésére fordítanak, *használd fel gazdaságosabban: javítsd meg a készülékeket, egészíts ki személyzetüket és mindegyiknek feleltess ki, hogy ők vannak a közönségért és nem megfordítva.* Mikor mindez rendben lesz, közöljenek a lapokban egy rövid hirdetést, hogy „végre rátértünk közönségünk gyors kiszolgálására.” Ezeket a világlapokból lekopíálta, illusztrált hirdetéseket pedig sürgősen szüntessék be. Igazán kár a pénzért. Akinek dolga van a telefonnal, csak mosolyog rajta. Hát még hogy mutathatnak a telefonos kisasszonyok!

Orvosi hir. Dr. Lorentz Béla skarlát és difteria védő-oltásokat eszközöl. Délután 3—5-ig, Petru Maior 11

Hátralékos előfizetőinknek kimutatást küldünk fennálló hátralékaikról s ezuton is kérjük, hogy az összeget kiadóhivatalunk címére beküldeni sziveskedjenek, hogy lapunk további küldése fennakadást ne szenvedjen.

Utazzon Ön is autóbusszon

Cluj—Târgu-Mureş	dus-Intors Lei	250
Cluj—Reghin	" "	280
Cluj—Mociu	" "	120
Reghin—Tg.-Mureş	" "	70
Funcionarii publici cu carnet primesc bilet		
Cluj—Tg.-Mureş	dus-Intors cu Lei	200

Autó-Modern

olcsó, gyors és kényelmes!

Valabil dela 15 Maiu 1933. DIRECTIUNEA

Szüretekről, amik voltak...

Irtá: ARANYI LIPÓT

A békebeli Magyarország éveiből a mai generáció örökségnek csupán a majálist, a farsangot és a Szilveszter-éjszakát kapta. Az egykori *vildghires szüretet* elmosta az eső és a gazdasági válság. Új magyar szak-műszóval mondva: a „gazdasági lehetetlenség.” Pedig a szüret nemcsak multság és a szőlő nem csupán csemege, hanem történelmi szimbólum is. Tudvalevően a szüret a sikság homokos talaján szeptember végén, a hegyesebb vidékeken októberben, a Hegyalján (Tokaj és vidéke) november elején zajlik le. Tehát az északra magassabban fekvő Lengyelországban még később. Ezt a laikusok részére kell előre bocsátanunk. Ez most következik a szimbólum. II. Rákóczi Ferenc szembeszállván a bécsi kamarillával, Kassáról fejedelmi diszkisérrettel indult Krakkóba. A város háttárában a lengyel polgárság lelkesen fogadta. Az üdvözlő beszédet a polgármester mondotta, aki, mint circumpectus ember gondolt arra is, hogy ha nem tesz szordinót a számára, akkor Bécs úgy kivágja őt a krakkói polgármesteri székből, hogy a lába sem éri a földet. Ezért Rákóczit eme burkolt, de nyomatékos szavakkal üdvözlötte: „Isten hozott körünkbe nagyuram. Nálátok már érett a szőlő, mindlunk még csak most érik.”

Lengyelek és magyarok egyaránt negértették a képletet és egymás nyakába borulva, éltették a szabadságot.

Tehát szüretnek, szőlőnek nagy hazsija van ezen a földtekén. *Pedig!*... io mondjuk el előbb, hogy miképpen

védelte meg egykoron *Rákosi* Jenő azt a kormányt, amelynek ő hive volt. Erős ellenzéki kritika hangzott el a kormány és egyik törvényjavaslata ellen. Ekkor Rákosi Jenő így védte meg mindkettőjüket: A mondén, az elegáns vendéglőkben a feltálatl étel elragadtat bennünket, csiklandozza inyünket. Pedig ha ki-mennénk a konyhába és ott kissé szétnéznénk, alaposan lehülne a lelkesedésünk. — *Apponyi* Albert gróf, aki akkor miniszter volt, gunyosan köszönte meg Rákosinak a védelmet, mondván: Isten óvj meg barátainktól stb., stb.

Pedig hát ez így van a *bornál is*. Szeretettel, büszkeséggel nézegetjük a hegyaljai aszúbor aranyárga színét és az egri bikavér szikrázó tűzét. *De ha látjuk az isteni italnak a multját?* Ott a szüreten. Amikor hordóban táncol a napszámos és meztláb tapossa ki a szőlővel telt zsákból Isten áldásának a belét.

Szörnyen gusztustalan látomány!

Helyszíni közvetítés a nagy csalódásról

Kedves, osztrák vendégem volt Miskolcon 1885 ben. Egy bécsi látogatásomat viszonzotta Miskolcon. A másik vendégem, ugyanakkor *Mezei* Ernő, a nagyhírű függetlenségi publicista volt, aki akkoriban Miskolc városát képviselte a képviselőházban. Hármasban sétáltunk a Tapolca-fürdő felé vezető országuton és osztrák barátom a verőfényes őszi napon a távolból megpillantotta a tokaji hegy konturjait. Elkezdett áradozni és citálta François Coppé lelkes felkiáltását: *Vive Jókai et vive*

Tokaj. Addig-addig áradozott Tokajért, amíg megszereztük neki a nagy örömet. Elvittük vonaton Tokajba. Amint az állomásról a hegy szőlőgerezdjeit megpillantotta, „vésszes szomjuság” vett rajta erőt. Ekkor Mezei Ernővel együtt bevittük a tokaji állomás éttermébe és egy tüveg bort rendeltünk. Soha olyan savanyu bort nem ittam. Osztrák barátom észrevette nemzeti büszkeségem gyors lehalkulását és nobiles gesztussal vigasztalt. Mondván:

— Légy nyugodt barátom, *én még soha olyan pocsek sört nem ittam, mint Pilsenben a vasuti restaurációban.*

Mikor visszautaztunk Miskolcra és a szomszéd Mád állomást érintettük, a kupében az egyik vigéc a másiknak a következő anekdotát mesélte:

— Hallottad? A mádi korcsmáros haldokolt és ágyához hivatva három fiát és azt susogta a fülükbe: Nemcsak fiaim, de örökseim is vagytok. Tehát nem tudok meghalni addig, amíg egy üzleti tiktot meg nem sugok nektek. Édes fiaim, *bort lehet ám szőlőből is csinálni!*

Mindez olyan lélekemelő élmény volt a Hegyalján. Tokaj, Mád, Tarcál, Szántó szomszédságában!

Szenzációs védőbeszéd

Herman Ottó, a nagy természet-tudós is belekapcsolódik a magyar szüret emlékébe. Dacára annak, hogy talán egész esztendőn át nem ivott meg egy liter bort. Előre kell bocsátanunk, hogy Herman Ottónak alaptermészete a *zsörtőlódás* volt. Ha emberben, vagy társadalmi rétegben a legcsekélyebb hibát észlelte, azt szörnyen elnagyolta és kiméletlen harcot indított a hibák elkövetői ellen. A kereskedelmet sem kimélte

szapulásaival. Sajnos, néha kissé általánosított is.

Ebben az időben, a 80-as években, rettenetes felháborodást keltett az országban az úgynevezett *borpancsolds*. Még alig heverték ki a filoxérát, ezt a szőlőpusztító rovar, amelynek különben első nagy kutatója és ismertetője Herman Ottó volt és máris újabb veszedelem fenyegette a magyar bort. Éspedig a magyar bornak a *jó hírét*. Kezdődött a dolog fuxinnal, amellyel vörösre festették a fehér bort. Azután mindenféle manipulációról beszéltek és általános volt a szőlősgazdák körében a vélemény, hogy egyes tűzerek a világhíres tokaji, egri, badacsonyi és villányi borral pancsolgatnak és kompromittálják a magyar borok hírét a nagy világban. És ebben a nagy kavargásban egyszer csak felállott Herman Ottó a képviselőházban és szót kért. Mindenki azt várta, hogy most jönnek a villámok, amellyel a borpancsolókat sújtani fogja. De általános meglepetésre Herman Ottó ezeket mondta:

— Nem osztozom a felháborodot-tak nézetében. *Nem találok benne semmit, ha az emberek a természet mostohaságát korrigálják.* Ha a szőlő nem kap elég napfényt és meleget és ha éppen ezért a cukortartalma nem eléggé megfelelő, akkor én nemcsak megengedhetőnek, de helyesnek is tartom, ha annak a bornak az édességét ártalmatlan, tehát a közegészségre nem veszedelmes anyagokkal megjavítják. Nem lehet mindent a természetre bízni. *A természet nem igazodik miutánunk,* tehát minekünk sem kell ő utána igazodni.

Valóságos szenzáció erejével hatott a tuitemperamentumos nagy politikus és természettudós eme higgadt és nyugodt megítélése. A szőlős-

gazdák el voltak keseredve. De csakhamar eszükbe jutott, hogy Herman Ottó, a legnagyobb magyar természettudós és egyben egyike a legönzetlenebb, legpuritánabb és legkarakteresebb magyar politikusoknak. Így tehát kelletlenül bár, de megnyugodtak abban, hogy a borpancsolás nem halálbüntetést érdemlő, főbenjáró bűn.

A „80“-as

Érdekes, hogy minálunk a szőlőnél is észlelhető rangbeli megkülönböztetés épp úgy, mint minden egyéb vonatkozásban. *A hegyi szőlő lenézi az alföldi homoki szőlőt, az ugynevezett kordnérót.* Ez csak természetes, mert a borok arisztokráciája Tokaj és Eger, meg a többi hegyi szőlő. A homoki bor pedig csak afféle „vinkó“.

Nagyon érdekes a szüretek történetében a „80 iki“. Ennek a történetét el kell mondanunk. 1880-ban olyan szomorú szüret volt, aminő talán még soha Magyarországon. Augusztustól szeptember végéig zuhogott az eső és ha egy pár napra meg is szűnt, akkor is felhő takarta el a napsugarat. Nem is rendezték meg ebben az esztendőben a valószínű szüretet. A hegyaljai kisgazda sirva nézte a sárban fetrengő szőlőszemeket és minden reményét elvesztette ahhoz, hogy ebből valaha is bor leszen. De azért a szüretet mégis csak meg kellett valahogyan rendezni, persze ebben az évben vendégek nélkül. És mi történt? Soha Magyarországnak olyan bora nem volt, mint az ugynevezett „80-iki“. Már akkor híre járt, hogy éppen az előzmények után akkora renoméja ennek a bornak, hogy az árát már csak az orosz cár, a római pápa és az angol királyi család tudja megfizetni. Magyarországon alig maradt belőle valami. De aki-

nek sikerült Tokaj vidékén egy pár tüveggel magát bebiztosítani, az is csak mint unikumot mutogatta ismerőseinek és igazán nagyon kevés ember volt Magyarországon olyan ember, aki már 1890-ben csak egy pálinkáspohárnyi bort kapott a „80-iki“ termésből.

A mai nemzedék valószínűleg hírt sem hallotta annak, hogy mi volt az a „80 iki“. De érdekes volna, ha illetékes körök valamilyen módon tájékoztatnák a közönséget, vajjon van-e még Magyarországon a „80 iki“ borból egy-egy hordó, vagy egy-egy palack-maradék? Valószínű, hogy még a mai pénzsűk világban is jó üzleteket lehetne ebből csinálni.

A „Szüretünk“ költőjének szürete

Lévay József, a nagy magyar költő egyik legszebb verse az, amelynek címe: „Szüretünk.“ Megragadóan szép benne különösen ez a strofa:

*Édes apám pedig
A kulacsot kapja
S kitekeri nyakát
Hogy lelkét kiadja.
Felköszönti szépen,
Ez a köszöntője:
„Adjon Isten bővebb
Szüretet jövőre!“
S úgy iszik belőle!*

Elképzeltető, hogy Lévay József, akinek lelkét ennyire megihlette a szüreti ünnepély, minő kedves, felejthetetlen szüreteket rendezett saját miskolci szőlőjében. De nemcsak kedvesek voltak ezek a szüretek, hanem országos hírtűek is, mert ezeken a szüreteken megjelentek Budapestről Lévay József legkedvesebb barátai: Gyulai Pál, Szász Károly, Görgey István (a 49-iki nagy tábornok fivére) és Kozma Andor, továbbá a

nagy költő miskolci és borsodmegyei barátai.

Megbukott a humanizmus

Országszerte nagy hire volt a nagy magyar államügyész, Kozma Sándor marcali szőlőjének. Az öreg Kozmáról köztudomású volt, hogy legnagyobb szerencséjének azt tartotta, hogy ő dunántúli és hogy a Balaton környékéről származott. A békebeli magyar közélet eme arisztidesi becsületességű nagy alakja nem is örökölt egyebet szüleitől, mint ezt a kis szőlőt Marcaliban és egy hozzávaló borházat. A szüretre meghívta legjobb barátait: Csemegi Károlyt, a nagy kodifikátort, Czorda Bódog, Oberschall Pál, Tóth Lőrinc kuriai bírákat és tanácselnököket és a magyar jogászelet még néhány kitünőségét.

Meg kell jegyeznünk, hogy ebben az időben Kozma Sándor egy nagy jogász vitának ütközőpontja volt. Az ő nemes humanizmusa ugyanis azt sugalta, hogy a bűnös embert nem annyira büntetni, mint inkább megjavítani, a társadalom számára megmenteni kell. Ezért a börtönöket a modern higiénia figyelembevételével, szinte példátlan emberi érzéssel és az elesett emberek iránt érzett szánalommal rendeztette be. Viszont Csemegi a maga ridegségében azt hangoztatta Kozmával szemben, hogy *fürdőszoba és puha ágy nem gyilkosok és rablóknak való*, hanem becsületes embereknek, kik a társadalmi rendnek nem fenyegető veszélyei. Ekörül nagy disputa támadt abban az időben, jogászegyletekben, jogi sajtóban és parlamentben. Kozma Sándor rendületlenül megmaradt a maga humanista álláspontján.

Éppen ez a vitakozó társaság volt az, amely hivatalos volt Marcaliba,

Kozma Sándor szüretjére. Ott is erről vitakoztak, természetesen barátságos koccintgatás közben. A magyar szüretnek legizesebb ételét, a juhhusos kását az *öreg vancellér* főzte. Nagyon, de nagyon izlett az uraknak. Ugyancsak ez az öreg vancellér töltögette állandóan az urak poharát. Estefelé permetezett az eső, mire az egész illusztris társaság bevonult a borházba. Borozgatás közben Kozma Sándor ezeket mondta barátainak: „Lássátok barátaim, ez az öreg vancellér a legjobb bizonyítéka az én álláspontomnak. Egyszer börtönvizitáció közben Illaván jártam és feltűnt nekem a rabok között ez az ember, szokatlan intelligenciájával és kifogástalan modorával. Megkérdeztem a börtönfelügyelőtől, hogy ki ez az ember és hogy mióta van fogságban és hogyan viseli magát? Azt a választ kaptam, hogy öt év óta ül a fegyházban és még három éve van, mert emberölésért és rablásért ítélték el nyolc esztendőre és hogy a magaviselete kifogástalan. Erre oda mentem hozzá, beszélgettem vele és megigérttem neki, hogyha tovább is jól viseli magát, kiszabadulása után gondom lesz rá. Esetleg magamhoz veszem őt és kenyeret adok neki. És lássátok, csakugyan magamhoz vettem, itt van nálam már öt év óta és igazán *tisztességesebb és megbízhatóbb embert keveset láttam az életben*“. A nagy bírák meghatva hallgatták ezeket a szavakat és még a poharukkal is integettek a vancellér felé, olyan kocintás féle módon. Az öreg vancellér hálás mosollyal viszonozta a nagyurak nyájas tekintetét.

Eközben azt vették észre az urak, hogy felülről *nehéz esőcseppek hullanak a juhhusos kása tetejére*. Egy darabig csak nézték, de aztán a kesernyés Csemegi megszólalt:

— Már engedj meg édes Sándorom, de ha én Magyarország államügyésze volnék, akkor nem hívnék vendégeket egy ilyen lyukas borházba. Hiszen egy óra múlva úgy elszálsz, hogy lepedőben visznek ki innen bennünket.

Kozma Sándor, a háziur mosolyogva fogadta illusztris vendégének szavait és megjegyezte:

— Hát bizony, mi tűrés-tagadás, ez a viskó ma holnap már összedől. De hát mit tegyek? Nekem nincs annyi pénzem, amennyibe ennek a renoválása kerülne.

Ekkor megszólal az öreg vincel-lér, akinek eddig még egy szavát sem hallották és így szól:

— Méltóságos uram. Mondanék én valamit. Tessék ezt a borházat Pesten jól beszekuráltatni. A többi aztán az én dolgom!

Ezzel a balszemével jelentősen hunyorított az államügyész gazdájára felé.

Elképzelhető a szigorú büntető-jogászok kacagása és a humánus Kozma Sándor zavara. De hát azért mindenki továbbra is megmaradt a maga álláspontján.

— — — — —
Beh sok víz és beh sok vér folyt azóta, amióta a magyar szűret in floribus volt. Ez a szűret is olyan ma már, mint a régi vendégszeretet, amelyből az idők folyamán hirlapi „apróhirdetés” lett. Nyár elején olvashatjuk, hogy ez meg az a falusi kastély nyaralásra „fizető vendég”-eket vár és kér.

A mai szűret is csaknem ugyanilyen. Csupa lengyel, német vendég. Csemegeszőlő- és borkóstolás után a külföldi vendég megszórgeti borospoharát: Zahlen!

És ha még csakugyan „zahlen”-ről volna szó, ebben még meg le-

hetne nyugodni. De a legtöbbször „zahlen” helyett azt mondja: „aufschreiben”.

Mindezek ellenére ne csüggedjünk és várásoljuk elő a multat a jövő számára. A magyar közmondás arról nevezetes, hogy sohasem hazudik. Mindig csak igaznak a visszatükrözője.

És a magyar közmondás azt hirdeti: *Lesz még szőlő, lágy kenyér.*

Dávid Mihály,

a bucurești-i magyar királyi követség itteni utlevél-kirendeltségének vezetője rövidesen eltávozik városunkból, mert kormánya a Galati-ban felállítandó alkonzulátus vezetésével bízta meg. A hivatalnok szempontjából előléptetés számba megy ez a megbízás, amelynek egyébként külön érdekessége is van. Az Osztrák-Magyar monarchianak Galati-ban főkonzulátusa volt, tekintettel a város kereskedelmi jelentőségére. A háború után a főkonzulátus megszűnt s a kis Magyarország most állit fel tizenhét év után szerényen konzulátusi kirendeltséget az ó-királyságban. Ennek a kirendeltségnek természetesen tisztán kereskedelmi jellege van.

Dávid Mihály személye és távozása annyiban érdekel minket, mert erdélyi ember és békében itt volt tándár városunkban. Abból az időből már sok barátot szerzett magának s mikor mint a magyar utlevél-kirendeltség vezetője idekerült, *ugyszólván hazajött.* Mindenkit megnyert kitűnő modorával, előzékenységgel, kiválóan beszéli a román nyelvet s itteni politikamentes működése alatt a románság köreiből is sok barátot szerzett magának.

A távozó igazgató helyét, mint a napilapok megírták, báró Bothmer Károly m. kir. konzul veszi át.

Bánáti parasztfiu volt a négus egyik elődje?

Fantasztikus történet I. Theodor császárról.

A belgrádi napisajtó szívesen foglalkozik egy történettel, mely annak ellenére, hogy már elég régi, mégis *égetően aktuálissá vált*. A történet az 1856—57. évben játszódik, abban az időben, midőn *Theodor, Etiópia császára Egyiptomot akarta megtámadni*, hogy visszaszerezze tőle azokat a területeket, amelyeket Mehmed Ali pasa Abessziniától elszakított. Az akkori idők fejletlen hírszolgálatá mellett hónapokig tartott, míg egy félig-meddig megbízható hír érkezett Afrikából Szerbiába, de ez senkit nem akadályozott meg abban, hogy részletesen megbeszéljék annak az országának dolgai, melyről még soha életében nem hallott. Különösen az egyik belgrádi újság, a „Sumadinka” foglalkozott sokat a dologgal és 1856 november 6-án részletes helyszíni tudósítást közölt Theodor császárról. Ez a cikk óriási visszhangot kelített. Feltűnt egy ember Belgrádban, névszerint *Mata, ki üveges volt és — író*. Ennek a Matának *élt egy Theodor nevű nagybácsija a Bánátban*. Fentnevezett Theodornak volt egy fia, aki még fiatalkorában kivándorolt először Egyiptomba, aztán tovább. Utoljára a mai Korosko vidékéről kapott hírt róla az apja, mely szerint délfelé vándorolt tovább, tehát Abessziniába, ahol hatalmat és földet remélt. Mata a legkülönbözőbb forrásokból úgy érte-
sült, hogy

I. Theodor császár nem más, mint ennek a kivándorolt bánáti parasztnak a fia,

aki harciasságával most magára irányította a világ figyelmét.

A „Sumadinka” nevű újság enyhe kétséggel fogadta ugyan a hírt, de mégis leadta egy hosszú levél kíséretében, amelyet Mata, az üveges-író, Theodor császárhoz intézett. Ez a levél a maga nemében utolérhetetlen kuriózum.

Mata szerbül írta eredetileg, de francia és angol fordítást is mellékelte, amit azzal magyarázott, hogy a *szeretett Theodor bácsi ennyi idő alatt biztosan elfelejtette anyanyelvét*. A levél továbbá úgy szól, hogy Mata és általában az egész család boldog, hogy egyik tagja ilyen sokra vitte, de mégis kíváncsi lenne, ha az elveszett gyermek valami hírt küldene családjának. Ezért még nem kellene rögtön hazajönnie. Mata ezt a levelet, melyet „nagybácsijához” intézett, bizalmas hangon és tegezve írta. Ennek ellenére azonban a levél tiszteletteljes volt, sőt Mata elég becsületes volt ahhoz, hogy bevallja, hogy a sok bizonyíték ellenére is esetleg tévedhetett:

„Theodor császár, — írja — talán nem is te vagy nagybácsimnak legidősebb fia a Bánátból. De ez nem tesz semmit. Minden körülmények között válaszolhatsz.”

A levélben még egyszer visszatérnek a kétségek:

„Tudod császárom, a legjobb lenne, ha elküldenéd fényképedet, akkor láthatnánk a legbiztosabban, hogy rokonunk vagy-e, vagy nem.”

Ezután családi részletek következ-

nek a levélben és jókívánságok a császári rokon egészségére vonatkozólag, végül pedig Mata megkérdi, hogy milyen asszonyt vett el feleségül Theodor. Reméli, hogy derék menyecskét, bár a családban eddig nem volt szokás, hogy külföldieket vegyenek el feleségül, pláne feketéket...

Ezt a különleges dokumentumot, természetesen, *nem bízták közönséges postára*. Mata diplomáciai uton először a jeruzsálemi patriarchának küldte el, hogy az adja tovább Gondar, az akkori abesszin főváros felé. Sajnos, Theodor császártól sem válasz, sem a legcsekélyebb életjel nem érkezett. A Sumadinka tehát a rengeteg hozzáérkező kérdésre kitérő válaszokat volt kénytelen adni s az emberek már azt rebesgették, hogy az egész históriát egy újságíró találta ki, hogy lapjának megfelelő szenzációt szállítson.

Matának azonban később sikerült eltűnt nagybácsijának egy régi fényképét előkeresni. Ezen a képen, melynek létezéséről előzőleg nem tudott, látszik, hogy

a szerb paraszt arcvonásai meglepően hasonlítanak Theodor császáréhoz,

eltekinthetve a tradicionális szakálltól, melyet a császár visel. Lett volna még egy félreismerhetetlen bizonyíték. Theodor, a parasztfiu, azon a helyen, ahol a hát megszűnik — hát lenni, egy *óridsi vörhenyes anyajegyet viselt*. Sajnos azonban, Lord Napier, aki aztán I. Theodort megölette, *nem ügyelt arra, hogy nemes ellensége azon a helyen hogy nézett ki*. Így aztán az eset sohasem tisztázódott véglegesen... (MTP.)

Kár volt Motas földgáz diktátor urnak olyan nagyhangon tárgyalni. Az „Ellenőr” a közönség érdekeinek szemelőtt tartásával többizben foglalkozott Motas mérnöknek, a Sonametan vezérigazgatójának, az ugynevezett földgázdiktátornak különböző üzleti terveivel, így a földgáznak Clujra való bevezetésével is. Mi ebben a kérdésben dr. Draganu professzornak, az interimar bizottság elnökének álláspontján voltunk, aki belátta a földgáz bevezetésének fontosságát, viszont *nem volt hajlandó Motas ur által diktált feltételeket elfogadni*. A tárgyalások emiatt Cluj városi tanácsa és a Sonametan között meg is szakadtak s ma már a közönség semmit sem tud a földgáz itteni bevezetéséről. Kevesen tudják azonban, hogy ennek más oka is van, mint a városi tanács „akademikuskodása”. Mint a *Consum* írja, a Sonametan, illetőleg a Rómán Földgáz Rt. a városok földgázellátására vonatkozólag megkezdett akcióit *egyelőre szünetelteti*. Motas vezérigazgató nyilatkozata szerint, ennek oka az, hogy a vezetékek és felszerelési anyagok, munkabérek és egyéb költségek 20—35 százalékkal emelkedtek és addig, amíg az árak nem stabilizálódnak, a földgázárasságok *sem vállalhatnak kötelezettséget*. Motas ur tehát megint jó üzletet csinált. Mi lenne, ha megkötötte volna a szerződést Cluj interimar bizottságával? Kár volt tehát olyan nagyhangon tárgyalni, kár volt a fizetett újságcikkékért és a gyanúsításokért.

(—)

Az „Ellenőr”-ben hirdetni: biztos eredmény!

ÁDY ÉS — ADY,

avagy hogy lesz Adyból — Ády és hogy lesz Adyból fuszekli-reklám a nagy költő nevével

(Cluj.) Él Oradeán egy szállodás, bizonyos Wájszlovics Emil nevű, akinek különcködéseivel nem egy izben mi is kénytelenek voltunk foglalkozni, bár legjobb meggyőződésünk szerint Wájszlovics Emil ur ügyei, afférai inkább az elmeorvosokra, mint az újságírókra tartoznak. Amint cikkünk első részletétől szolgáló esete is minden épelméjű ember előtt bizonyítja:

Parlaghy Lajos szinigazgató inkább erkölcsiekben, mint anyagiakban gazdag, néhány szezon után koncesszió, színház és állás nélkül maradt Oradeán. Ezekben a napokban találkozott Wájszlovics Emmelle, aki akkor is úgy nézett ki, mintha a Fliegänder Blätterből lépett volna ki. Wájszlovics minden kertelés nélkül egy ajánlattal állott elő Parlaghynak:

— Nézze kérem, az Ön számára van egy állás...

— ?

— Nem állandó jellegű, átmeneti, de hat hónapon át tudom foglalkoztatni... Adok havi tízezer lej fizetést és költségeit megtéritem. Utaznia kell. Konvenniál Önnek?

— Kitelik az időmből — mondta Parlaghy — de miről van szó?

Wájszlovics rögtön előadta.

— Kérem. Volt itt valami Ady nevű firkász, akiből most egész kultuszt csinálnak. Nahát nekem az a meggyőződésem, hogy ez az Ady nem magyar, hanem cigány, mégpedig egy Ady nevű cigánycsaládból származik.

Parlaghyban elhűlt a vér.

— Komolyan mondja Ön ezt?

— A legkomolyabban — válaszolt a szállodás. — Ismertem is egy Ady nevű bőgőhordozót. Én erre a célra áldoznék. Az Ön kötelessége az lenne, hogy kinyomozza Ady származását. Végigutazza a Szilágyságot, felkeresi a cigányokat, kivallatja őket, bizonyítványokat szerez be, amivel aztán kilépek a világ elé. Hat hónap erre elég s én havi tízezer lej fizetés adok Önnek és viselem a költségeket...

... Az olvasó most azt gondolja, hogy ez vicc. Nem vicc. Ezt az ajánlatot tette ez az oradeai hoteles a magyar szinigazgatónak, aki nem telefonált ugyan a mentőknek, hanem egyszerűen kijelentette, hogy ezt az „állást” nincs módjában elfogadni. Wájszlovics fejében most is megvan a bogár, hogy Ady Endre az Ady cigány rokona. De nem kell ezt a bogarat zavarni, hadd maradjon a fejében. Egy bogárral, több vagy kevesebb, már igazán nem fontos...

De — így lett volna Wájszlovics elgondolása szerint Adyból — Ády. De lássuk most,

hogy lett Adyból — Ády?

Van városunkban egy strimfigyáros, aki valamikor igen szerény körülmények között kezdte. Lászlónak hívják ezt a rosszmódozu embert, aki-

nek a karrierjét egyszer, ha nem tudjuk okosabb dologgal megtölteni üres hasábjainkat, megírjuk. Ez a László ma *Cluj egyik leggazdagabb embere és állítólag legnagyobb adófizetője*. Miből? Az általa gyártott fuszeklikből. Hogy a harisnyái milyen minőségűek, ahhoz nem értünk, nem is tartozik ránk. Ha valakinek megfelel, igazán nem huzzuk le róla. Nos, ez a László ur, amikor „gyárát” igen szerény keretek közt megnyitotta, kedves lányáról elnevezte *Ády harisnyagyárnak*. De később, mikor elérkezett a jólét ama fokára, hogy újságokat és ezekben könyvhirdetéseket olvasott a gyár igen jól vezetett *kettős könyvvezetésén* kívül, tudomást szerzett arról, hogy volt egy *Ády Endre* nevű költő, aki „roppant divatos” halála után verseivel női körökben is. László ur erre egy merész gesztussal *letörölte az a betű felett a vondst a reklámokról és vignettákról* és ezzel az Ády harisnyát — átkeresztelte Adyra . . .

Ez ellen az oradeai napisajtó és egyes itteni lapok tiltakoztak, de László ur mindezzel nem sokat törődött. Ő úgy gondolta, hogyha élne ez az Ády, adna neki egy tucat zoknit s ezzel elintézné a dolgot, vagy *hochemül* még ő lépne fel igényekkel, mert reklámot csinál neki . . .

Ezt az izléstelenséget azonban nem lehet szó nélkül túrni. Az Ády Endre rokonságának kell közbelépni és törvényes eszközökkel kényszeríteni a fuszeklikészítőt, hogy *ismét tegye fel az a betűre az ékezetet*. Maradjon még úgy Wájszlovicsnak, mint László urnak: Ády. Találkozzanak és egyessüljenek ebben. De az Ády Endre emlékét ne bántsák se fuszeklivel, sem rögeszmével. László ur harisnyája végérvényesen lekerül az utolsó női lábról, Wájszloviss hotelje rég eltűnik a föld színéről, de Ády Endre neve mindig élni fog!

**Már most
felhívjuk figyelmét az**

ELLENŐR

karácsonyi számára

mely 80 oldalon **Karácsony hetében** jelenik meg a
:: legkitűnőbb írók és újságírók írásaival és cikkeivel ::

A karácsonyi szám nagy példányszámánál fogva a legjobb hirdetési organum. Hirdetéseket már most felvesszünk és a beérkezés sorrendjében a legelőnyösebben helyezzük el.

A vörheny és difteria elleni oltások és a szülők szempontja

(Cluj.) Az elharapózott vörheny és difteria megbetegedésekre való tekintettel Cluj város főorvosi hivatala általános védőoltásokat rendelt el, amely minden gyermekre kötelező és ingyenes. Ezt az intézkedést természetesen csak helyeselni lehet s örvendetes, hogy a főorvosi hivatal, amely mindig hivatásának magaslatán állt, a rendelet publikálásáról megfelelően gondoskodott: nemcsak a napisajtót vette igénybe, hanem kétnyelvű plakátokon, amelyeket minden családhoz kihordtak, figyelmeztették erre a kötelezettségükre a szülőket és a mulasztás törvényes kötelezettségükre.

Az oltásokkal kapcsolatosan több levelet kaptunk szülőktől, amelyeknek itt hangot adunk. Arról van szó, hogy egyes és nyilván jobb módú szülők *ragaszkodnak magánorvosokhoz*, arra a szerintük jogos álláspontra helyezkedve, hogy az orvosválasztás *bizalmi kérdés* s inkább anyagi áldozatot hoznak, csak gyermekeiket háziorvosukkal, vagy az általuk kiválasztott orvossal oltassák be. Ez ellen szerintünk a főorvosi hivatalnak sem lehet kifogása, ha az illető orvos igazolványt ad az oltásról. Egyetlen orvosról sem szabad feltételeznünk, hogy kiadna egy bizonyítványt, anélkül, hogy a gyermeket beoltotta volna. Sajnos, megtörtént a multban, — ezt is meg kell írunk — hogy egyes szülők, mégpedig a jobb társadalmi osztályhoz tartozók, *valósággal bérbe vettek gyereket s ezt vitték el oltani az orvoshoz, mert a saját gyermeküket nem akarják az oltás „veszélyeinek” kitenni.* Visszaélés mindenütt történhetik, ez a legszigorubb ellenőrzés mellett is elkerülhetlen, de az orvosnak mégis módjában van ellenőrizni, hogy csakugyan azt a gyereket oltotta be, akinek az oltási bizonyítványt kiállítja. Senki sem kételkedik a főorvosi hivatal intencióinak helyességében s a generális intézkedést éppen a járványra való tekintettel meglehet érteni, de mégis méltányolni kell egyes szülők érzékenységet, gyermekszeretetét. Szerintünk különösen az iskolákban, illetve fogadni magánorvosok bizonyítványait. Nem az a fontos, hogy milyen nyelven állítja ki az orvos a bizonyítványt, az sem lényeges, hogy bélyeg és pecsét legyen rajta, ha az is-

kola igazgatósága a maga részéről is igazolást ad, a főorvosi hivatalnak aligha lehet további aggálya. Ezen az alapon, úgy gondoljuk, elegendő lehetne tenni egyes szülők kérésének.

Dr. Baritiu Septimiu erdély-részi egészségügyi vezérfelügyelő utjáról elismerő sorokat olvastunk a magyar napisajtóban. A kiváló orvos, a melegérzésű ember rá is szolgált a magyar sajtó elismerésére. Az erdélyi román kultúra kiépítésében előjáró *Baritiu család* sarja nagyfotossága pozíciójában kifogástalanul és efogulatlanul működik, ezzel példát szolgáltatva sok hivatalos személynek. A vezérfelügyelő a közelmultban Erdély több városát látogatta meg s inspekciós körútjának megvoltak a maga tapasztalatai és reméljük, meglesznek — az eredményei is. Mint olvassuk, *Baritiu vezérfelügyelő* egy régebbi idő óta kidolgozott terv alapján készül megvalósítani azokat az intézkedéseket, melyek már hosszú idő óta vártak magukra és nagyban hozzájárulnak *Erdély közegészségügyi viszonyainak emeléséhez.* Eddigi látogatása során megállapította, hogy valamennyi városban a közegészségügyi hatóságok a rendelkezésekre álló eszközökkel mindent elkövetnek a falusi nép körében pusztító „szocidlis” betegségek leküzdésére.

Turóscsusza

Egyik előkelő vendégloben játszódtat le az alábbi jelenet.

Nagyobb társaság vacsorázik és utolsó fogásnak turóscsuszát rendelnek. A társaság egyik tagjának hirtelen eszébejut valami, magához inti a főpincért és azt mondja neki:

— Szóljon kérem az ételhordónak, hogy az én turóscsuszámat porcukorral hozza. A főpincér kimegy a konyhába és így szól a pincérhez:

— A bal kettesnél a kopasz urnak porcukrot és a ruhatárból a kalapját.

Gavallérok a tolvajok

azokhoz a pénzügyi tisztviselőkhez képest, akiket a satumarei törvényszék tiznapai tárgyalás után zsarolás, csalás, megvesztegetés és hivatalos hatalommal való visszaélés miatt elítélt. Az ügyész tette ezt a megállapítást vádbeszédében és megindokolta, hogy a vádlottak hátuk mögött érezték az államhatalmat, amellyel csúnyán visszaéltek. A lopás édes testvére a zsarolásnak, de a tolvajok legalább saját bőrüket viszik a vásárra, míg a bűnös tisztviselők az államhatalom köpenyébe burkolóztak. Egy pénzügyigazgatóra, pénzügyi osztályfőnökre, ellenőrökre és kijárókra sujtott le az igazságszolgáltatás keze. Egy egész város és megye rettegett ezektől a vámpiroktól, akik az adózók vérért szívták, míg akadt egy kötelességtudó prefektus, aki tudomást szerezve a városban keringő hírekről, utasítást adott az eljárás megindítására. És tíz napon át felvonultak a végletekig elkéseredett tanúk és szemükbe mondták a zsaroló tisztviselőknek, hogy kitől mennyit kértek, kitől mennyit zsaroltak csak azért, mert ők az államkincstár képviselői. Képviselői az államkincstárnak névleg, de a valóságban nem az államnak, nem mindannyiunknak, akik az államot alkotjuk, az érdekeiket képviselték, hanem csak saját külön kis piszkos ügyeiket. Az ember arcába kergeti a vért, ha hallja a tanúk vallomásait, hogy az egyik ezreket kért bizonyos iratok eltüntetéséért, a másik halasztást fizetett meg magának, a harmadik az adó leszállítását ígérte, a negyedik azzal fenyegetőzött, ha nem fizet a szerencsétlen áldozat, úgy felemelik az adóját és így tovább az aljas zsarolásoknak végtelen láncolatán. És elmondták, hogy a tisztviselők egyike-másika arra hivatkozott, feleltéseit kell pénzzel töltnie, beszéltek fél, meg háromnegyedmillió lejelekről, mint olyan sápokról, melyeket az alantas tisztviselők juttattak feleltéseiknek. Leveleket muiatlak fel, melyeket ezek a vádlottak padjára került hűtlen tisztviselők írtak, hogy nem nagy a város, de sok a zsidó és meglehet élni. Mi köze a pénzügyi ellenőrnek a lakosok felekezetéhez? Nem azt jelenti-e ez, hogy vannak itt emberek, akik könnyen és szívesen fizetnek, ha egy kicsit megszorítják őket? Mert bizonyára nem vallásfilozófiai tanulmányokhoz akartak adatokat szolgáltatni írásaikkal. Egy másik pedig azzal vigasztalja távollevő hozzátartozóját, hogy van egy-két milliós hagyatéki ügye, ha nem csurran, mindentűnne cseppen valami... Tizezreket és százezreket zsaroltak ki az adófizetőktől, olyan pénzt, amit elvontak a termelő munka elől és elvontak a kincstár elől.

Az elől a kincstár elől, melynek legfelső vezetői állandóan a legszigorubb utasításokat adják az adóstróf megszorítására, mert nem elég az állam jövedelme. Van jövedelem, de nem oda jut, ahová kellene. Bűnösen lelkiismeretlen tisztviselők feneketlen zsebébe vándorolt. Satu-Maren rájuk csaptak és a pénzügyigazgatóval az élükön hűvösre tették őket. A közélet megtisztításának olyan példáját alkották Satu-Maren, amelyet számtalanszor sürgettünk.

A közpénzek hűtlen sáfárait pellengérre kell állítani és ki kell küszöbölni a tisztességes emberek társadalmából. Ha a szabálytalanságokat és vétkeket mulasztások, a sikkatásokat és zsarolókat nemcsak áthelyezéssel

büntetik, hanem a satu-marei példára börtönbe küldik őket, akkor lehet komolyan beszélni purifikációról. Ez a közönség, mindannyiunkon is mulik. Ne féljünk és ne rettenjünk vissza ezeknek a zsebrákoknak a leleplezésétől. Mindannyiunk érdeke ez és érdeke ez elsősorban az államnak, amely nem tűrheti, hogy nevében visszaélve kifosszanak bennünket. Tudja mindenki, hogy háromezer lejes fizetésekből nem lehet palotákat építeni és mégis épültek ilyen paloták. Meg kell tanítani a gézenguzokat, hogy az államkincstár nem arra való, hogy könnyű meggazdagodási lehetőséget nyújtson azoknak, akiknek lelkiismerete elég a visszaélések elkövetésére. Arra hivatkoztak, hogy a kis fizetésből, melyet nem kaptak pontosan, nem tudtak megélni. A bíróság feladata volt ezt enyhítő körülményként elkönyvelni, de ez az elkönyvelés egyben komoly momentó a kormány számára, hogy tisztviselőinek adjon megfelelő fizetést, biztosítsa nyugdíjukat, hogy ne legyenek kénytelenek előre gondoskodni magukról arra az időre, mikor kicseppennek az állásból, folyósítsa pontosan a járandóságokat és ne tőrjön semmikéle szabálytalanságot: akkor folytathatni lehet a rendcsinálást a közszolgálat minden terén. Addig is azonban az államhatalommal visszaélőket semmi sem mentesíti és örülnénk, ha a satu-marei példa, ha már nem is tudja meg nem történtté tenni a múlt hibáit, a jövőre nézve szolgálna okulással mindazoknak, akiket illet. (D. H.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A Grünvald és Steiner divatáru cég áthelyezte üzlethelyiségét

a Piața Unirei 14. szám alá, a római katolikus egyházközség épületébe. Ezzel az átköltözéssel sokat nyert a piacunkon kitűnően bevezetett divatárúüzlet, mert hatalmas kirakat helyisége fokozottabban érvényre juttatja a cég elsőrangú áruit. A cégtulajdonosok üzlete csaknem egy negyedszázada áll fenn s ezen idő alatt a cluji piacon előkelő pozíciót biztosítottak maguknak. A közönség meggyőződött arról, hogy a Grünvald és Steiner cég áruai elsőrangúak, mindenkor reprezentálják a legújabb divatot, a cég üzleti politikáját pe-

dig kulantéria és szolid üzleti elvek irányítják. Ez a két derék kereskedővalóban rászolgált a közönség elismerésére és méltánylására, mert üzletük fennállása óta mindenki elégedetten távozott el helyiségükből, miután a vásárolt cikknek úgy árával, mint minőségével meglehetett elégedve. Az üzlethelyiség átköltöztetése mindenképpen szerencsés úgy a közönség, mint az üzlettulajdonosok szempontjából. Felhívjuk a figyelmet művészes és izléses kirakatukra. *Városunkban bevásárlás céljából megforduló vidékiek okvetlenül tegyenek egy látogatást a Grünvald és Steiner-cégnél, mert megvagyunk arról győződve, hogyha egyszer itt vásárolnak, állandó vevői lesznek ennek a szolid és elegáns divattüzletnek.*

Magazinul Economic - Pénzvilág

Közgazdasági folyóirat

Felelős szerkesztő: Dr. Klein Dezső

Halló: Itt a szomszédos Turda!..

Itt adjuk Turda eseményeit

Turda. (Az *Ellenőr* tudósítójától.) Ha szép az idő s ha nincs hetivásáros nap: a turdai kereskedő ott áll az üzlete ajtójában, diskurál ismerőseivel, vagy sütikérezik a nap-sütésben. Ráér. Ráér, sajnos, mert vevő ritkán akad s még hozzá látnia kell, hogy — szemeláttára szállítják el óránként az autóbuszok Clujra azokat, akik saját pátriájukban is vásárolhatnának, de ha már bejönnek a nagyvárosba, szívesebben hagyják ott a pénzüket... Ez az egyik oka annak, hogy a valamikor nemcsak iparosaiban, hanem kereskedőiben is gazdag város leszegényedett. Az adó nagy s a rezsik még mindig aránytalan a napi bevételhez. A kereskedelem sivár helyzete rányomta a képét az egész városra: idegenforgalom alig van, csendben, félrevonultan élnek az emberek, már nem is panaszkodnak. Nincs ki-n-e-k.

Mindez az újságíró szempontjából sem érdekes, tölem pedig mégis csak azt várja a közönség, hogy valami érdekest adjak, ha már lefoglalom a magam számára ezeket a hasábokat. Turdának ma legnagyobb eseménye a városi villamosmű kommercializálása, vagyis

a Turdai Villamossági Üzem Rt. megalakulása,

amely teljesen befejezett tény, miután a minisztertanács jóváhagyta a Sorecani S. A. Cluj részvételével vegyes rezsiben megalakult Uzinele Electrice din Turda S. A. alapszabályait. A jóváhagyott alapszabályok szerint a részvénytársaság részvénytőkéje 12.500.000 lej, amelyből 8

millió 300.000 lejt képvisel a város apportja és 4.200.000 lej tőkét visz a részvénytársaságba a Sorecani készpénzben. A Sorecani által bevitt tőke szükség esetén 7.500.000 lejre növelhető. A részvénytársaság ötven évre alakult meg.

Az áramvezeték lefektetése folyamatban van s terv szerint a jövő év január elsejétől már az egeresi drámot kapja a turdai közönség.

Elmult már, de nagy izgalmat keltett, hogy kik lesznek az üzem városi delegátusai. A magyarság álláspontját ebben a kérdésben Farkas István alpolgármester fejtette ki, amely szerint a magyarság egy-egy tagságra reflektál úgy a felügyelőbizottságban, mint az igazgatóságban. Tíkos szavazással dr. Gentiu Gyula primár indítványát fogadták el s eszerint az igazgatóság két tagjából Marie Grigore és Gabor Arisztid tanácstagokat választották s a magyarság jelöltje, Velits György csak a felügyelőbizottságba került be. Ezek a megbízatások bizonyos jövedelemmel járnak s ez is érhetően fokozta az érdeklődést. Most már ezen is túl van a város s a legfontosabb, hogy a villanyellátás kifogástalan legyen és az üzem működésével a fogyasztók meglegyenek elégedve. Erre vonatkozólag, mint munkatársunknak a primár kijelentette, *megvan minden garancia.*

*

Városi ügyekről lévén szó, megemlíthetjük, hogy Farkas István népszerű alpolgármestert ismerősei mostanában így köszöntik:

— Na Forkas, megkerült-e a pénze?

Arról van szó ugyanis, hogy *Farkas Istvánt* a városháza hivatalos helyiségében *meglopták*. Farkas István egy bizonyítvány kiadása érdekében szobájából átment egy irodahelyiségbe, ott kivette a zsebéből az irattárcáját és szórakozottan otfelejtette. Csak később vette észre, hogy a tárcája hiányzik. Visszasietett az irodahelyiségbe, de a tárca nem került elő. *Iratáin kívül 8000 lej készpénz volt benne*, ami nem kis összeg. Farkas István emberséges érzésének lett az áldozata, miután az igazolványt *egy szegény ember részére tárcájában lévő saját bélyegekkel akarta felbélyegezni* s ilyen körülmények között került a tárcá az irodahelyiség egyik asztalára. Egyelőre Farkas István maradt a kárral, mert a tárcá, dacára a megindított széleskörű rendőri nyomozásnak, nem került elő.

Ezzel kapcsolatosan essék néhány szó

a turdai rendőrségről, amelynek *Cotisel Constantin* a főnöke. Rendkívül lelkiismeretes, ambiciózus rendőrfőnök, aki sohasem nézi a hivatalos órákat, hanem egész napját hivatásának szenteli. Nem tulzunk, amikor azt mondjuk, hogy *valósággal ujjdszervezte a turdai rendőrséget*. A rendőrök udvariasak, előzékenyek s nincs is kifogás ellenük. A rendőrséget nemrégiben a régi városházára helyezték át, ame-

lyet a főkapitány kívül-belül teljesen rendbehozott. Az ósdi épület ki van csinosítva, tisztaság, rend tapasztalható mindenütt. A javítási, átalakítási munkálatokat társadalmi úton: a város, a gyárak és magánosok segítségével hozta össze. A nehéz gazdasági viszonyok dacára mindenki kivette részét az önkéntes adakozásból s most *a lakosság meglehetősen konstatálja, hogy a rendőrség kifogástalan helyiségben van elhelyezve*, ami nemcsak a hivatalnokok, hanem a közönség kényelmét is szolgálja. Feltétlenül megérdemli *Cotisel* főkapitány, hogy *eddig működését legnagyobb elismeréssel illesse a magyar sajtó is*, annál is inkább, mert napipolitikát és kicsinyes személyi szempontokat nem kever bele működésébe.

Turda a békebeli hangulatából támadt fel valami a múlt havi közgyűlésen, amelynek programjában szerepelt a *városi gummirádlis, "csézés" kocsi restaurálására vonatkozó tándcsi javaslat*. Az öreg cájg rendbehozása 18.500 lejbe került. A tárgysorozat eme pontja valósággal felvillanyozta a turdai civiseket. Végre valami, amihez hozzálehet szólni. Hozzá is szólottak. Egyesek sokalták ezt az összeget, mások arra az álláspontra helyezkedtek, hogy a polgármesternek mégis dukál egy parádés kocsi, mert más városokban autójuk van a primároknak. Akár-

Târgu-Mureşen a legkelemesebb helyiség a ***CITY-cukrászda!***

Az uri közönség kedvenc találkozóhelye. — A várost felkereső idegenek és átutazók a CITY-ben találkoznak. Szolid, olcsó árak! ————— Pontos kiszolgálás!

milyen kódisak is vagyunk, mondta az egyik öreg civis, a polgármesterünk ne járjon kopott kocsiban. De... azt kívánták, hogy ezt a „lux fogatot” a primár rendelkezése szerint csak ünnepélyes, vagy közérdekű alkalmakkor használják, mert szemet szur a város lakosságának, ha netalán arra illetéktelenekkel megterhelten robogna el házuk előtt a gyönyörű fogat. *Gentiu* primár, aki nagy diplomata, szinte élvezte ezt a vitát, mindenki kiszónokolta magát és végül mindenki saját hangjában kigyönyörködve megszavazta a tanácsi javaslatot. Vagyis elegáns lesz a városi fogat. Most már nem is kell kalendárium a turdaiaknak, elég, ha látják a „lux fogatot”, mert ebből megtudják, hogy valami ünnepély van, vagy valami nagy esemény készül a város házában. Ezzel, szíves engedelmeikkel leveletem, itt helyben, Turdán be is fejezem.

Német nyelvet tanítok biztos sikerrel kezdőknek és haladóknak, bevált, közismert módszerem szerint.

SZÉKELYNÉ, Cluj, Strada Brătianu 45

Balázs András és Jánosz Béla jubileuma

Az albaiuliai latinszertartásu r. k. Egyházmegyei Tanács e hó 14-én tartja meg közgyűlését. Az évi jelentéséből kiténik, hogy dr. Balázs András prelátus, az Egyházmegyei Tanács referense tizenöt éve végzi az intézmény irányításának és vezetésének felelősségteljes munkáját. A jelentés megállapítja, hogy e másfél évtized alatt, mely komoly erőfeszítésekben és áldozatkész odaadásban gazdag, dr. Balázs András az okos körültekintésnek, a derekas férfiaságnak és az aggodó szeretetnek követésre méltó nemes példáit szolgáltatva. A forduló idők nagy követelményeit megértve, bölcs mérsékléssel, de szívós kitartással törekedett az egyházi intézmények hivatásában rejlő egyetemes cél megvalósítására. Az ügyek elintézésében mindenkor felül tudott emelkedni személyi ellentéteken és magasabb nézőpontokból irányította az ügyeket. A jelentés meghatott hangon javasolja a közgyűlésnek, hogy fejezze ki teljes elismerését és köszönetét dr. Balázs András eredményes referensi munkássága miatt.

Éppen így a megbecsülő szeretet hangján emlékezik meg az évi jelentés dr. P. Jánossy Béla státusi

**Ha Budapestre utazik, otthont talál a
Renaissance Penzióban
(Irányi-utca 21)**

A legjobb helyen, belvárosban van ez a modern penzió,
ahol méltányos árért a legjobb ellátást kapja.

titkárról, aki e hónapban tölti be működésének huszonötödik évét. Az Igazgatótanács már októberi ülésén megemlékezett P. Jánossy Béla értékes tevékenységéről és melegen üdvözölte huszonötéves jubileuma alkalmából. A jelentés most kéri a közgyűlést, hogy vegye tudomásul az Igazgatótanács határozatát s a maga részéről is nyilvánítsa őszinte elismerését és köszönetét a jubiláló titkárnak.

Klubhelyiség a bankból

Már nem is meglepő. Oradeán az Egyesült Bank hatalmas emeleti helyiségéből újságíróklub lett, amely ma a város társadalmi életének központja. A vezérigazgató ur bizonyára nem gondolta, hogy az impozáns pénztárteremben és igazgatósági irodákban újságírók fognak „grasszáltni”, míg nekik meg kell elégedni a földszinttel. Hja, megváltoztak az idők és a vezérigazgatók...

Most Targu-Muresen a felszámolás alatt álló Agrár Takarékpénztár helyiségei cseréltek gazdát. A bank földszinti helyiségeit egy Costescu nevű ur, regáti vállalkozó vette ki. Oh, nem bankot akar nyitni, csak bankot — adni, amennyiben klubhelyiséget, vagy nevezzük nevén a gyermeket: kártyaklubot akar itt létesíteni. A középső üvegfedelű nagyteremből „szolid” tánclokal, az oldalszobákból pedig kártyatermek és büffek lesznek. A nagy átalakításokat már megkezdték. Az azonban még kérdéses, hogy a fővárosba illő, nagyszabásúnak tervezett vállalkozásnak van-e élet-

képessége a lerongyolódott „székely fővárosban”.

Ami pedig az Agrárt illeti, felköltözött az emeletre igen szerény helyiségbe... Ott számol fel...

Az egyik az emeletre megy, a másik a földszintre. Szerintünk a földszint egészségesebb...

Két pesti vicc

1.

Hogy hívják otthon szűk család körben Gömböst?

— Na?

— Gyulának.

2.

— Miért hord a négus fekete nadrágtartót?

— Na?

— Hogy le ne essen a nadrágja.

ESKÜVŐ. Rózsa Edith és Niszel Mátyás f. hó 10-én, vasárnap délből fél 1 órakor tartották meg esküvőjüket Clujon, a Reg. Ferdinand-i zsidó templomban. A menyasszony szüleinek, a cluji zsidótársadalom közbeccsüli és jótékonyágáról közzismert Rózsa Mór és nejeinek ezen örömunnepejéhez mi is szívből gratulálunk.

Hirdessen az Ellenőr-ben!

KÖZGAZDASÁGI ÉLET

Általános drágulás és háborus pszichózis a világ nyerspiacain

Az áru piacok világszerte már hónapok óta rendkívül mozgalmas képet mutatnak. Hogy az afrikai háboru kitörésével ezek a mozgalmak nem öltöttek nagyobb méreteket és a hossz aránylag szűk keretekben maradt, jórészt annak tudható be, hogy az áru piacok már a korábbi hetekben és hónapokban *eszkomptáltak az olasz abesszin háborut*, másrészt pedig úgy látszik, hogy a háboru tovaterjedésének veszélye egyelőre ki van kapcsolódva a legmerészebb spekuláció számításaiból is. Ennek ellenére az elért áremelkedések egyes cikkekben igen jelentősek, mégpedig *nemcsak azokban a cikkekben, amelyek közvetlenül a hadviselő felek és a munició ipar szükségleteit szolgálják.*

Ez különben érthető is, mert a kereslet nemcsak a munició ipar érc- és fémszükségletei, továbbá textiliák és élelmiszerek után irányul, hanem más nyersanyagot és készgyártmányokat is nagyobb mértékben vásárolnak most világszerte, mint normális időkben. Olaszország például mintegy 10 százalékkal több szénét vásárol most, mint a múlt évben és további szükségletének fedezésére rendes szállítóin kívül tárgyalásokat folytat olyan országokkal is, amelyekről korábban sohasem vásárol szénét. A normálisnál jóval nagyobb az olasz petróleum-, vas- és acélbehozatal is. Hogy fogalmat alkothassunk erről a minden cikkben rohamosan jelentkező szükségleteiről, elég utalnunk arra, hogy a zlini Bata-gyárban nemrég rendelt az olasz hadvezetőség 300 000 pár bakancsot és a szállítások még meg sem kezdődtek, máris újabb rendelést tett, mégpedig a Bata-gyár jugoszláviai leányvállalatánál, amely 400.000 pár bakancsot szállít 40 millió csekhorona értékben.

Emellett a tényleges szükségleten felül jelentkeznek az áru piacokon állandó spekulánsok is, akik további árdrágulásra és esetleges áruhiánynya számítva, gondoskodnak későbbi, egyelőre nem is látható szükségletek ellátásáról. Ezek a spekulánsok már a tengeri szállítás akadályaival is számolnak, különösen az Indiai óceán irányából és a Földközi tenger közlekedési vonalain. Főként ezeknek a fedezési vásárlásoknak tudható be, hogy *különböző gyarmatárukban, továbbá kaucsukban és gyapokban a hadszíntérről, sőt a háborus lehetőségektől távol eső országokban is erősen megnőtt a forgalom.*

Ezenkívül az áru piacok technikai helyzetének megítélésénél figyelembe kell venni azt is, hogy a kínálat világszerte csökken, mégpedig a pszichológiai és spekulatív szempontoktól eltekintve azért is, mert az egyes államok, amelyek a szóbanlevő cikkekben a világ szükségletének egy részét ellátták, most kikapcsolódtak a piacról és ennek következtében *a verseny*

csökken és az árak sokkal inkább az eladók javára alakulnak ki, mint bármikor a korábbi években.

Ami az egyes fontos nyersanyagokat illeti, a rézárak mintegy 35, az ólom- és az ónárak pedig 30—32 százalékkal emelkedtek az utóbbi hónapokban. Kisebb mértékben drágultak a nyersolajok és a különböző benzinfajták, míg a csikágói buzaár az utóbbi három hónap alatt 86ról 106 centre emelkedett. Valamivel kisebb arányú a többi gabonafajták árajulása, viszont a gyapot, cukor, sőt a kávé és a zsir is világszerte tetemesen megdrágult. A különböző fémárak emelkedésében nyilvánvalóan szerepet játszott az a körülmény is, hogy a készletek, amelyek eddig erősen nyomták a piacot, mindenütt apadóban vannak.

A rádiókartel merész áruzsorája

Aschner Lipót diktálni akar Romániában is. — Izzólámpagyárat állít fel Bucureștiben a Tungsram

A múlt év novemberében megalakult az európai rádiócsőkartel. A rádiócsőkartel után megalakult a nagy európai rádiókartel is, amely azt jelenti, hogy a rádiópiacra közzepes kommersz-gépeknek az ára egyszerre 25%-kal emelkedett és azt, hogy a megfizethetetlen rádiócső után ma már megfizethetetlen maga a rádió is.

Ennek az általános és megdöbbentő drágításnak nemcsak gazdasági, hanem kulturális jelentősége is van. Katasztrófális jelentősége.

A rádió ebben az évben ünnepli fennállásának tíz éves jubileumát. Hogy ez a tíz év mit jelent kulturális szempontból, azt talán nem kell bővebben fejtegetnünk.

Ezeket az eredményeket most az új rádiókartel éppen a tíz éves évtorduló alkalmával veszélyezteti.

De nemcsak veszélyeztetni, hanem egyenesen rombadöntheti ezeket az eredményeket. Ma már nemcsak a zsellérembernek nincs arra pénze vidéken és a falvakban és községekben, hogy rádiót vásároljon, de a rádiókartel áruzsorája elriasztja a főváros és a nagyvidéki városok tehe-

tősebb polgárait is ettől az eddig olcsó, sokat és kitűnőt nyújtó szórakozástól.

Aschner Lipót ur akarja

Aschner Lipót, a budapesti Egyestűlt Izzó vezére. Aschner Lipót, aki egyuttal az izzólámpakartel, az európai rádiócsőkartel és most az új készülékkartel vezére is. Először is a Standard Villamossági rt.-t, a Telfongyárat, az Engel Károly gyárat és a Telefunkent tömörítette. Ezek a gyárak vették fel a harcot a Philipsék ellen, akik ezt a piacot még meg akarták tartani. De nem lehetett. Az olcsó Philips készülékeket a kartelbe tömörült gyárak dumpingárakkal lehangolták, úgy hogy a Philips kénytelen volt beadni a derekát és belépett a kartelbe. A kartelirodát a német Telefunken-gyár irányítására bízták, már csak azért is, hogy a Philipseket sakkba tartsák vele. Általános elkeseredés, fogcsikorgató diktatura alatt született meg az új kartel.

A kartelnek első dolga az volt, hogy az úgynevezett újtipusu gépeit dobja a piacra. Ezek az újtipusu

gépek középminőségű, kommersz gyártmányok, amelyeknek az ára kb. 25%-kal magasabb az előbbi áraknál. A gyárak azt hitték, hogy jó üzletet csináltak. De napok alatt kiderült, hogy tévedtek. A kartel az első üzleti jó nap után megállapította, hogy a tömörült gyárak együttesen nem adtak el annyi gépet, mint a mennyit például a Standard eladott középminőségű gépeiből egy hónap alatt.

A rádiókereskedelem csődje

A rádiókartelnek legerősebb ellenzéke maga a rádiókereskedelem, amely már a rövid idő alatt is láthatóan elkedvelenedett, mert a gyengébb kommersz gyártmányokat kellett eladnia és alku nincs. A kartel a legszigorúbban diktálja az árakat. Annakidején, pontosan egy évvel ezelőtt, amikor megalakult a rádiócső-kartel, a rádiókereskedők szája véghuzták a mézes madzagot, 40%-os kereskedelmi hasznot biztosítottak, csak hogy a kartel ellen ne történjenek felszólamlások. Ma már a csöveknél biztosított kereskedelmi haszon 20—40%, a gépeknél biztosított kereskedelmi haszon 22 50%, nem számítva azt, ha a kereskedő részletre adja el a gépet, készpénzfizetés után csupán 5% kasszaskontót számíthat a tavalyi 10%-kal szemben, ami azt jelenti, hogy a rádió-kartel kényszeríti a kereskedőt arra, hogy a minimális 22.5%-os hasznából 5%-ot elveszítsen.

Egy kis kalkuláció a készülékekről

Érdekes bepillantást nyújt egy egyszerű kis kalkuláció a kartelirodák életébe. A középosztálybeli polgár kedvelt gépe a 2 plusz 1 lámpás rádió, amelynek az ára egy évvel ezelőtt 150 pengő (itt 4500 lei) volt.

Ma ugyanennek a gépnek az ára némi konstrukciós javítással 178 P. 28 P a differencia, 28 P-t számítanak azért a néhány méter drótért, amit, mint rövidhullámu tekercselést a gépbe illesztettek.

A rádiókartel általában konstrukciós javításokra hivatkozik, amikor megemlíti a fokozatos és tűrhetetlen árdrágitást. Nézzük meg ezeket a konstrukciós javításokat közelebbről.

A 2 plusz 1 lámpás rádiókba, mint ahogy a neve is mutatja 3 cső van, mégpedig egy egyenirányító cső, egy albióncső és egy végerősítő. Az egyenirányító cső ára a kartel megalakulása előtt 4.50 P volt, a legjobb audion cső ára 8 P, a végerősítő csőé 10 P. Ma, miután a rádiókartel piacra dobta legújabb gépét, a következőképen alakulnak az árak: a 4.50 P-s egyenirányító cső 6 P, a 10 P-s végerősítő cső 12 P. A 8 pengős audion-cső pedig 15 P.

A régi gép csöveit 22.50 P-ért vásárolhatta meg a kartel megalakulása előtt a jószándéku vevő, a kartel megalakulása után ugyanezekért a lámpákért 33 P-t fizet.

Most jönnek a konstrukciós javítások. A karteliroda kommunikációjában kijelentette, hogy a konstrukciós javítások miatt emelkedtek az árak. Ehez csupán annyi hozzátennivalónk van, hogy még egy évvel ezelőtt akár a Philips, akár a Telefunken, de még az egyesült Izzó is szavatolt azért, hogy a rádiócső élettartama 1000—1200 munkaóra. Ma a javított konstrukcióju lámpák élettartamát a gyár már csak 800 munkaóraban garantálja, de készülékben lévő csövekért nem vállal garanciát.

A használt készülékek árát is a kartel állapítja meg. Egy év előtti készülékért 40%-ot fizethet a kereskedő, de ki ad el egy éves gépet?

Viszont két éves gépért 25% ot, régebbiért 15%-ot fizethet anélkül, hogy árrögzítést követne el.

Hány százalékra dolgozik a kartel?

Megkell emlékeznünk arról is, hogy milyen hihetetlen százalékra dolgozik a kartel. Egy 2 plusz 1 lámpás készülék, amelyet a kartel, mint kommerszáru dobott a piacra, mint említettük, detailban 178 P-ért vásárolhat rádióüzletben a vevő. Ugyanezt a gépet a méregdrága lámpákkal *rádióamatőr 70 P-ért állítja elő.*

Természetesen így könnyen ki lehet számítani, hogy *a rádiókartel haszna sokkal több 140 P-nél*, mert hiszen ő a csöveket testvér kartelétől, a csövkarteltől fillérekért kapja. Igen, fillérekért, mert hiszen a csövkartel maga sem tagadja, hogy a 15 P-ös albió cső az anyagot és a munkabéreket is *számítva, nem kerül többé 60 fillérnél.*

A romániai piac

Az árak és a kimutatás a magyarországi üzletre vonatkoznak, de lényegében itt is ugyanaz a helyzet azzal a súlyosbító különbséggel, hogy a rádiókartel áraihoz a vám és egyéb költségek még hozzájárulnak.

Romániában a nemzetközi izzólámpakartelbe tartozó Tungsram termékeinek eladásával a Tungsram

S. A. foglalkozik. Az ország izzólámpabehozatala igen jelentős, mert az eddig alapított izzólámpagyárak a szükségletnek csak jelentéktelen részét fedezik. Minthogy az utóbbi időben a kontingentálási bizottság az izzólámpabehozatali kéréseket rendkívül mostoha elbánásban részesítette, *katasztrófális izzólámpa hiány lépett fel.* A szükséglet zavartalan ellátása és az importtal járó nehézségek kiküszöbölése céljából a Tungsram S. A. elhatározta, hogy Bucurestiben izzólámpagyárat állít fel.

A kartel romániai nyulványa *meg is nyerte az ipárpártolási törvény kedvezményeit.* A vállalat rövidesen felépíti gyárát Bucurestiben, amelyet Bauer Loránt vezérigazgató fog irányítani. Jövő számunkban a romániai rádiókereskedők és a közönség szempontjából *a helyzetet objektíven megvilágító cikket közlünk* — ezen közleményünk folytatásaként — egy kiváló szakember tollából.

A Rimamurányi—Salgótarjáni Vasmű Rt. (Budapest) évi jelentése a vállalat nagy forgalmának emelkedéséről számol be. A magyarországi vas- és acélfogyasztás az előző évhez képest *mintegy 17 százalékkal emelkedett.* Érdekes adata a hatalmas vállalat jelentésének, hogy a pénzben kifizetett munkabérek összege 11.685 000 pengő, vagyis *több mint négyszázmillió lej egy évben.*

Az új játékterv

közismerten utólérhetetlen előnyeiben részesülni akar, akkor rendeljen vagy vásároljon egy

szerencsés sorsjegyet !!

Révész Ernő főelárusítónál, Târgu-Mureș

A Wiener Bank-Verein leépit Romániában és Magyarországon

Mesterséges elsorvasztás — bécsi parancsszóra

Középeurópa egyik legelőkelőbb és legrégebb pénzintézete, a *Wiener Bankverein*, amelynek Romániában, Olaszországban, Jugoszláviában, Magyarországon, Lengyelországban és Csehszlovákiában voltak és részben ma is vannak fiókjai és affiliált pénzintézetei, szintén rálépett a ma úgy szólván divatosná vált „leépités” politikájára. A Wiener Bankvereinnek Cernautiban volt fiókja, amely hosszú években át éppen olyan kitűnő eredménnyel dolgozott, mint a magyarországi fióktelep, amely éppen úgy, mint a romániai üzletei: évről-évre igen számottevő nyereséget juttatott a bécsi anyaintézetnek. Azt mondhatjuk, hogy mindenütt a legelőkelőbb üzletköre volt ennek a nagymultu intézetnek s állithatjuk, hogy erre a két külföldi fiókinvézetére a Wiener Bankverein a konjunktúra legrosszabb idejében sem fizetett rá. Ennek dacára bécsi kommandóra úgy a magyarországi, mint romániai intézeteket leépitették, érdekeltségeiktől szabadultak, figyelmen kívül hagyva régi ügykörüket és még inkább figyelmen kívül hagyva alkalmazottaikat.

Most nem kutatjuk, hogy mi volt az oka a bécsi Wiener Bankverein összeomlásának. Lehet, hogy az intézet tuldimenziótlansága, lehet, hogy az osztrák iparvállalatok tulfinszírozása. Az azonban kétségtelen, hogy a Wiener Bankverein magyarországi üzletei az anyaintézetnek az Oesterreichische Creditanstalt-tal való fúziója után is csaknem kivétel nélkül szolid és megalapozott üzletek voltak. Ha a Wiener Bankverein magyarországi fiókjának sorsát idejekorán sikerült volna függetleníteni

az anyaintézet sorsától — írja budapesti munkatársunk — akkor a magyar telep továbbra is számottevő és egészséges bank maradt volna. Ámde mi történt?

Az Oesterreichische Creditanstalt vezetőségének csak egy szempontja volt: a magyarországi és romániai értékeket minél előbb pénzzé kell tenni, mert a bécsi intézetnek sürgősen pénzre van szüksége.

A budapesti intézet vezetősége nem akart, vagy nem tudott e helytelen üzletpolitikával szemben ellenállást kifejteni. Hagyta, hogy a Wiener Bankverein nagyon jelentékeny magyar érdekeltségei egymás után piacra kerüljenek. Valóságos házalás folyt a legprimább érdekeltségekkel, részvénytársaságokkal és vagyontárgyakkal. Mesterségesen elsorvasztottak egy kitűnően megalapozott és felépített üzemet, csak azért, hogy az Oesterreichische Creditanstalt minél több készpénzhez jusson.

A kívülállónak nehéz megítélni, hogy e helytelen üzletpolitika kinek a számlájára irandó. Csak a bécsi kérésére-e, vagy pedig az intézet itteni vezetősége is hibás benne? Valószínű ez utóbbi eset, mert nehezen képzelhető el, hogy egy gerinces vezetőség ne tudta volna megállítani az Oesterreichische Creditanstalt — Wiener Bankverein bécsi vezetőségét azon a lejtőn, amelyre jutott. Kévségszerűen van arra, hogy egy értékes intézményt mesterségesen úgy elsorvasztották volna, mint ahogy ezt a Wiener Bankverein magyarországi üzleteivel tették.

Ugyanezeket a kérdéseket felvetelnék a Wiener Bankverein cer-

nauti fióktelepének leépítésével kapcsolatosan. A Wiener Bankverein elfeledkezett arról, hogy a számára évtizedeken át a román piac *csak nyereséget jelentett.* Az intézet bécsi vezetősége úgy képzei, hogy csak nyereséggel volt szabad itt dolgozni, de a legkisebb rizikót sem akarták vállalni. Még átmenetileg sem. Magyarország komoly pénzügyi szaklapok élénken kommentálják a Wiener Bankverein politikáját, amely a magyarországi fióktelep elsorvasztásához vezetett s éppen úgy a konzekvenciát le kell vonniok Románia illetékes pénzügyi tényezőinek is. A jövőben több garanciát kell kérni azoktól a külföldi vállalatoktól és tőkeérdekeltségektől, amelyek a legkisebb rizikót sem akarják vállalni s több évtizedes eredményes üzleti év után az első pillanatban, amikor érdekeiket veszélyeztetve látják, *pánikszerűen menekülni az országból.* A Wiener Bankverein Romániában is sokszorosan megkereste azt a tőkét, amit idehozott és a legnagyobb óvatossággal kezelte. Kockáztatni pedig még a nyereségből sem akart. Ez mindenestre tanulság lehet a jövőben azoknak, akik az ország pénzügyi dolgait intézik.

Kimondta felszámolását a Cagero Rt. A Cagero S. A. R. bucarestii export-importvállalat október 27-én tartott rendkívüli közgyűlésén kimondta felszámolását. Felszámoló Prof. Jean Petrescu és I. Bercovici Berca. A részvénytársaság november 4-én ismét rendkívüli közgyűlést tartott, amelyen verifikálták a felszámoló működését.

A baia-marei Phönix kénsavgyár a petróleumiparban szükséges szűrőföld (Bleicherde) gyártására is berendezkedett. A Phönix új gyártmánya már meg is jelent a piacon.

Oprea János

lett a timișoarai Kereskedők Egyesületének elnöke, aki a kereskedők régi barátja és törekvéseiknek támogatója. Ezzel — mint Kabos Ármin kijelentette — *ismét Oprea János kezébe került a bányászi közgazdasági élet vezetése.* Ötven éves multra tekinthet vissza ez az egyesület, mely mindig páripolitikamentesen szolgálta az ország kereskedelmi és gazdasági érdekeit. Kabos Ármin a kereskedő társadalom nevében kifejtette, hogy Oprea Ion marad továbbra is, aki volt: a megértő, lelkes és széles látókörű román hazafi, aki éles elmével és nemes szívével mindenkit — nemzetiségi, faji, vallási és politikai különbség nélkül — magához vonzott és munkatársul fogadott, akiről tudta és látta, hogy az ország gazdasági és kereskedelmi fejlődése érdekében tud és akar is önzetlen munkát végezni.

Oprea János, aki nagy népszerűségnek örvend a Bánátban s ennek bizonyítéka, hogy a magyar sajtó is a legmelegebben üdvözölte, kijelentette, hogy nem ad programot, mert a kereskedelem helyzete napról-napra változik, tehát nem lehet mindig kötött programhoz ragaszkodni.

A kereskedelemnek szabadnak kell lennie, mert ha a kereskedő gyarapszik, akkor az államháztartás jövedelmeinek biztosítására nyílik kilátás.

Megilletődött hangon emlékezett meg elődeiről is, akik az egyesületet felvirágoztatták és végül kijelentette, igyekezni fog, hogy az egyesületben a sikeres munka érdekében mindig harmónia és béke uralkodjék.

KÖZGAZDASÁGI HIREK

Friedmann Herman

Egy kiváló ké-

pességű, munkás és korrekt ember váratlan halálát jelentette a napisajtó. *Friedmann Herman*, az oradeai Dreher-Haggenmacher sörgyár r. t. vezérigazgatója tüdőgyulladásban meghalt. A betegség, amit 51 éves korban még kibírhathatott volna, annyi komplikációt vetett fel, hogy lebirta az életerős férfit. Pedig mindent elkövettek, ami emberileg lehetséges volt, hogy megmentse. A legkiválóbb professzorok több ízben is megvizsgálták, ágya mellett a legjobb orvosok őrködtek: nem lehetett rajta segíteni és 51 éves korában elhunyt. Nagyon szép karriert futott be. Mint kishivatalnok kezdte és alig 30 éves korában már egy nagy gyár vezetője lett. Rendkívüli szakértelem és gyors felfogóképesség jellemezték. Pozícióban és köztiszteletben folyton emelkedett és számos közgazdasági tisztséget vezetése várt rá, így ezek között az UGIR oradeai fiókjának is elnöke volt. De mindenekfelett állott jó szíve és gavallériája, soha nem felejtette el, hogy ő is szegényen kezdte és senki türes kézzel el nem jött tőle. Óriási részvétel mellett temették el, szinte az egész Oradea megmozdult. Előkelőségek és proletárok egyaránt őszintén gyászolták. Egy hasznos és munkás életre tett pontot ezuttal a halál.

A székelyföldi magyar bankok fuziók tárgyalásai. Mint a *Consum* írja, a székelyföldi pénzintézetek között fuziók tárgyalások vannak folyamatban. A tárgyalásokon a Braşovi Népbank, a Săcelei Takarékpénztár

Rt., a Casa de Păstrare din Trei Scaune, Sft. Gheorghe, a Tg. Săcuesc-i Takarékpénztár, az Ardudi Takarékpénztár, a Sepsiarcs-i Takarékpénztár, a Gyergyói Első Takarékpénztár, a Frumoasai Takarékpénztár és a Făgăraşi Takarékpénztár vesz részt. A tervek szerint mindegyik bank a fuzió előtt mérlegrendezést visz keresztül, közösen meghatározandó elvek szerint és az ily módon leszállítandó tőkékkel vennének részt a fuzióban. Az új banknak tőkeemelés nélkül még így is 60 millió lejes részvénytőkéje lehetne. A fuziót megnehezítik az egyrészt személyi okok, másrészt pedig az a körülmény, hogy az egységes elvek szerint keresztülvendő mérlegrendezések nem mindegyik banknál vihetők keresztül, mint-hogy az elszenvedett konverziós veszteségek és a saját tőkék közötti arány a legtöbb banknál különböző, sőt több banknál nemcsak hogy teljesen felemésztí a részvénytőkét, hanem bizonyos veszteséghányadra még így sincs fedezet. A tárgyalások tovább folynak, bár egyes bankok — a fenti okokból — már vissza is lépnek a tárgyalásoktól.

A Phoenix Életbiztosító Társaság mérlegéről az összes világapiak hosszú cikket írtak. Az üzleti év eredménye bizonyítja ugyanis azt, hogy a biztosítási gondolat minden krízissel dacolni tud, sőt az olyan kellő körültekintéssel és üzleti érzékkel vezetett biztosító társaságok, mint a Phoenix, a krízis ellenére is nagy előrehaladást képesek produkálni. Annál beszédesebb bizonyíték erre nézve a Phoenix mérlege, mert ennek a biztosító társaságnak tevékenysége számos olyan országra terjed ki, amelyekben a krízis az utóbbi években már kiélesedett. A Phoenix tevékenységét 23 államban fejti ki, mindenütt vezető szerephez jutott.

Még az erős valutáknak, a fontnak és a dollárnak értékcsökkenése sem volt káros hatással a Phönixre. Ez leginkább annak köszönhető, hogy a Phönix a legnagyobb előzékenységgel állott ügyfeleinek rendelkezésére abban a tekintetben, hogy kötvényeiket idegen valutájú kötvényekre cseréli ki. A biztosítottak számos esetben éltek is ezzel a kedvezménnyel.

Az Agronomul S. A. de Asigurări Generale aradi biztosító intézet 1934. évi mérlege szerint a mellékágazatokban, betöréses lopás, baleset, szavatosság, üvegkár, autóbiztosítás, jégkár, szállítás, állatbiztosítás 11 millió 840 823 lejes díjbevételt ért el, a kárkifizetések összege pedig 4,303.075 lejt tett ki. A mellékágazatok közül legnagyobb volt a díjbevétel a szavatossági biztosításokból. Ez a díjbevétele 7,108.859 lejt tett ki.

Egy derék tisztviselő jubileuma. A Klinger Henrik sft.-gheorghei szövőgyár igazgatósága és tisztviselő-kara meleg ünnepséiben részesítette Borenstein Antalt, a vállalat cégjegyzőjét abból az alkalomból, hogy a vállalatnál negyedszázados működést fejt ki. A jubiláris ünnepséget október 26 án tartották meg.

Sörgyarak kartellje. A târgu-mureși Bürger-féle sörgyár, a cluji Ursus-sörgyár és az oradeai Dreher-Haggenmacher-sörgyár között kartell jött létre. A megegyezés folytán a târgu-mureși és cluji sörgyarak megszüntetik üzemüket és csak az oradeai gyár fog tovább működni. A nyereségből azután a másik két sörgyár is részesedik. A megegyezés a három gyár közötti konkurrenciát küszöböli ki. Ez a kartellszerű megállapodás nem jelent egyebet, mint azt, hogy a sörgyarak ma már nemcsak leépíteni kénytelenek, hanem

ilyen megállapodásokkal igyekeznek legalább firmájuk fennmaradását biztosítani. A kartellek sohasem jelentek előnyt a fogyasztóra. A kartell rendszerint árszabályozást, vagyis lényegében áremelkedést jelentett. A három sörgyár megállapodása azonban végső védekezés: *menteni, ami még menthető*. Ez sokszáz alkalmazott és munkás kenyerének elvesztését jelenti, de egyben jelenti egy közös front kiépítését a dekonjunkturális időkkel szemben.

Két bánáti bank és egy betétes ügye. Kaptuk az alábbi levelet: Hivatkozással b. lapjában, az „Ellenőr”-ben f. évi szept. 25-én megjelent közleményre, van szerencsém értesíteni, hogy a „Compensációs törvény” alapján mindazon bankok vezetői, akik annak idején a külföldiekkel szemben fennálló adósságaikat a Banca Naționala mellett működő Compensációs pénztárba bejelenteni elmulasztották, 15 napi, visszaesés esetén pedig 1 évig terjedő elzárás és 1 millió lejt terjedő pénzbüntetéssel lesznek sújtva.

Ezen törvényben gyökeredző jogaim alapján én az Arad—Csanádi Gazdasági Takarékpénztár és a Bánáti Bankegyesület Rt. Arad ellen még f. évi okt. 10 én a vonatkozó beadványomat okadatolva, *Titulescu Nicolae külügyminiszterhez Párisba* elküldöttem, mit szíves közlés végett b. tudomására hozok. Tisztelettel: *Tapolcsányi Kálmán*.

Casa Noastră S. A. Bancă, pentru Comerț și Industrie Satu-Mare, 1935. június 30-iki félévi mérlegében 50 millió lej részvénytőke 30 millió 200.000 lej különbözö tartalékok mellett 6,379.384 lej bruttó nyereséget mutat ki, amellyel szemben a kiadások 2 899 811 lejt tesznek ki. Betétállománya 56 151.943 lej, konverziós vesztesége 30 567.477 lej.

S Z I N H Á Z

Cluji származású újságíró és egy newyorki színésznő regénye

Tóth Miklós szindarabja — mint nászajándék

(Budapest.) Budapesten, társasági körökben sokat beszélnek most egy furcsa és regényes szerelemről, amelynek részleteit az egyik nagy napilap meg is írta. A főszereplők: Margaret Perry és Tóth Miklós társaság-beli fiatalember, aki Clujról távozott Budapestre, itt volt éveken át a *Színház és Társaság* című színházi lap szerkesztője.

A történet, mint a lap is írja, valóban nem mindennapi. Már maga az indulás is különös. Egy ragyogó, fiatal, vöröshaju amerikai színésznő meglátott a budai vacsorázó helyen egy jóvágású fiatalembert, akibe első pillanatban beleszeretett.

A kedves történetet maga az eset hőse a következőképpen mondja el:

— Budán vacsoráztunk és táncoltunk. Egyik asztalnál egészen különös, szép, vörös hölgyet láttam, nagy nemzetközi társaságban. A társaságban ült egy pesti hölgyismerősem is, Huttray ezredes leánya. Tőle másnap fájó szívvel tudtam meg, hogy a hölgy már el is utazott Bucurestibe. Különben Margaret Perry a neve és Newyork egyik legjobb drámai színésznője. Csak egy napig tartózkodott Pesten. Előző este anélkül, hogy egy szót is beszéltünk volna, beleszerettem. Felnőtt, komoly férfi szájából lehet, hogy komolytalannak látszik ez a kijelentés, azelőtt magam sem hittem volna, de most láttam a saját életemben, hogy lehetséges. Próbáltam elfelejteni. Két hét

mulva telefonon jelentkezik közös hölgyismerősről, hogy Bukurestből táviratot kapott newyorki barátnőjétől. Jelezte, hogy telefonon felhívta a bucuresti Athené-Palaceból. A telefonbeszélgetés lefolyt és abból kiderült, hogy hazafelé utazik, de egy-két napra megáll Pesten. . . . Hívja meg azt a fiatalembert, akit az előző estén nem ismertem meg, hogy kedden este 11 órakor velünk táncolni jöjjen. Margaret.

— Valami elindult . . .

— Bizony. Mégpedig az expressz-vonat tempójával. A különös csak az, hogy Margaret az angolon kívül egy szót sem tud más nyelven, én pedig éppen angolul nem tudok egy szót se. Furcsa elképzelni, de az első félórán nagyon belebolondultunk egymásba, csak éppen egy kukkot se tudtunk beszélni egymással. Elindult egy forró szerelem, amelyből kénytelen-kelletlen a legjobb kifejezőmód, a beszéd hiányzott. Minden leleményünket összeszedve, jelbeszéddel és szemünkkel igyekeztünk megértetni magunkat.

— Hogy ebbe bele jöttünk, valószínű, mert Margaret a tervbe vett két nap helyett, többszöri távirati hívás ellenére, csak két hét mulva utazott el szomorúan. A munka, a kötelesség közénk parancsolta a végtelen Óceánt. Tolmács írta a szerelmesleveleket. Letültem az íróasztalomhoz és dolgozni kezdtem. Szin-

darabot írtam szokatlan szerelmünkről. Éppen elkészültem a két felvonással és elküldtem Newyorkba. Valahol a tengeren járhatott a küldemény, amikor kísérlőlevéllel egy meghívó jött Amerikából Margaret Perry, a newyorki színházak ünnepezt szépségének esküvőjére. Így kellett lenni — írta. Nincs ellene felebbezés. A darabom kész két felvonása igénytelen nászajándékomul érkezett meg a gazdag esküvőre.

— Befejeződött a regény!

— Nem. Korántsem. Idegen erők, ugylátszik, elérkezettnek látták az időt a beavatkozásra. Rövidesen levél jött, hogy már válik a férjétől. A darab nagyon meghatotta és feltétlenül eljuttassa magát benne. Egyik newyorki színház igazgatója színre akarja hozni a télen, azonnal küldjem a kész harmadik felvonást. Most tettem postára. Ugyanakkor tudatta velem Margaret, hogy nyári szabadságán, ha lehetséges, hajlandó lenne Pesten is eljátszani a darabot. Ugy, ahogy itt a valóságban is lejátszódott. Margaret azt írta, hogy utaztam addig is Newyorkba. Nem tudom, szabad-e, lehet-e? Egy esetleges rosszul sikerült kísérlet nem fogja-e kivégezni a szerelmet?!

Ejha ...!

Wertheimer Elemér, a Magyar Színház igazgatója nyilatkozott az Esti Kurir-ban Zilahy Irén művésznőről és közben szószerint a következőket mondja:

„... Zilahy Irén mindjárt a tárgyalás legelején kijelentette, hogy egyik lábával Bécsben van, másik lábával pedig Párisban, tehát nem tárgyalhat pesti fellépésről.”

Ekkora terpeszdílsról még nem hallottunk ...

Mindenesetre: kellemetlen lehet ...

És — fájdalmas is ...

A nagy szerelem. Molnár Ferenc nagy szelleme uralta a cluji Magyar Színház mult hetének műsorát. A nagy szerelem csodálatosan erős lélektani mozzanatai és kontűrökkel állítják elének a mai kor társadalmi csökevényeit: a női támogatással kitanított ifjút, az öreg delfin szerelmének huszesztendő örömvirágát, a szerelmesével megszökött urileányt. Végeredményben azt érzi az ember, hogy a szindarabírásnak ez az utólérhetetlen, lángeszű mestere sem tudja itt igazolni a régi felfogásokkal szembeállított világnézetet. Mert az erkölcsi tisztaság kifejezettségéhez való ragaszkodása nem tradíció, hanem olyan örökéletű tétel, mely a tetszetős jelszavak hamis palástját mindig keresztülíti. Molnár Ferenc kegyetlen plasztikája megkísérli, hogy a rossz súlyos anyaghalmazából kiemelje az átgurtt személyek belső értékének nemes felépítését. De ebben az esetben ez még neki sem sikerült. A darab indulása nehézkes. A bevezető jelenetet azonban hamarosan felejtetik a történetek meglepő fordulatai, a dialogusok szellemessége, a nyelvezet szépsége, tökéletessége és az az alkotó erő, amely Molnár Ferencet minden darabjával újra és újra frissé, fiatalá, a haladó élet élesszemű figyelőjévé teremti át. A szereplők teljesen hatalmas alatt állottak Molnár Ferenc nagy zsenijének. A darab szépségei vitték valamennyit. *Károlyi* Leona olyan alakítást nyújtott, amely a mi szerény igényekre nevelt színházlátogató közönségünket az elragadtatás tapsaira készítette. *Balázs Csók* Lajos igaz művészmunka volt. De fel kellene említenem a legkisebb szereplőig mindenkit, hogy kellő értékszponalra hozzam a Molnár-darab előadásának szereplőit. Nem

volt ebben az együttesben kivetni való egy mákszemnyi sem. Igaz örömrünk telnék benne, ha ugyanezt írhatnók az operettszemélyzetéről is. Egyelőre azonban, sajnos, Clujon a Magyar Színházban inkább a prózai előadásokat érdemes megnézni. A közönség nem értette meg a darabot. Hiába, a jegy nem ad kulturát a karzatnak. Főleg, ha a földszint látogatóit is derűre hangolják még nálunk ma, az ujjazdagok világában, a drámai fordulatok. A karzat viháncolt, a földszint neveletlenkedett. A későnjövők pedig tapintatlanul zavarták az előadást. És azokat, akik nem feltűnési viselkedésségből járnak a színházba. (—ly.)

A cluji magyar színház kedden (12-én) fejezi be első ciklusa előadásait a *Nagy szerelem* hatodik előadásával. A társulat operett-együttese már előzőleg átment Oradeára, ahol érdeklődés és siker mellett játszanak. Az e heti oradeai műsor ez: Hétfőn nagy premier: Leányálom. Kedden délután Aki mer, az nyer. Kedden este Leányálom. Szerdán délután pedig: Bob herceg. Szerdán este a Katolikus Körben: A 120-as tempó. A prózai együttes bemutatkozásával. Csütörtökön este: Liliom. Pénteken este Szűcs Lászlóval Mosoly országa.

Az interjú

A riporter interjút akart csinálni a másodszubrettel, aki hálógíngben volt és restelkedve mondta:

— Ne haragudjon, hogy így fogadom, hálógíngben, de még csak pár perce, hogy felébredtem.

— Nem baj, művész, — legyintett a riporter — a szerkesztőségben én is munkakabátban fogadok.

Volt cluji bartáncos — a transzparenson. Budapestről írják az „Ellenőr”-nek: Az utcai hirdetőoszlopokra kiragasztották a Nagymező-utcai színház plakátjait. Az operettirodalom gyöngyei: a Pompadour, a Három grácia, a Nótáskapitány, a Csodabár, a Sárga liliom kerültek itt többek között színre, nem beszélve egy igazán komoly és értékes drámáról, a Nagy börtönről. Méltán fájhat tehát, hogy a Nagymező-utcai homlokzatról a Fővárosi Operettszínház név lekerült és helyet adott a Fővárosi Orfeumnak. Ez azonban csak fáj, de nem lehet az ügybe beleszólásunk. Elvégre a saját pénzen mindenki azt csinál vállalkozásából, amit akar. A plakáttal kapcsolatosan most egészen másról akarunk beszélni. „Broadway Follies” — hirdeti ökölnyi betűkkel az új orfeum plakátja, alul pedig ez áll: *Ehrenthal Teddy-produkció*. Hát ez édes! Nem kevésbé beképzelt ez a Teddy. Nicht wenig ist ereingebildet. Elvégre Ehrenthal exparkettáncos urnak mindössze az a szerepe a hirdetett revü körül, hogy összehozta a számokat. Nem irt, nem rendezett, nem volt az övé az ötlet. Ha a saját színházában is, ügynöke csupán a Broadway Follies-nek. Ezen az alapon Jókai összes regényeire rá lehetne nyomatni: *Kohn Jakab produkció, mert egy Kohn Jakab nevű ügynök adja el belőlük a legtöbbet*. Vagy tovább megyünk. Csók István képeinek árusításával több ügynök foglalatossodik. Eszerint a Csók-képek az illetők produkciói?

Pesten volt már színháztulajdonos Beöthy László is, Faludi Gábor is. Mégsem láttuk plakátokon a János vitézzel kapcsolatosan, hogy Beöthy-produkció. Molnár Liliomáról sem írták azt, hogy produkálta Faludi Gábor. Igaz viszont, hogy sem Beöthy, sem Faludi nem kezdtek parkettáncosként. (Hernádvölgyi.)

Magyar színészet Turdán. Turdósítónk jelenti: A turdai közönség előtt eddig még ismeretlen magyar színigazgató, Jódó Károly kezd meg november hó 15-én az előadásokat a református Kulturházban. Jódó társulatával négy hétig akar játszani.

Az „ELLENŐR” politikai, közgazdasági és kritikai hetilap. — Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: Tóth Sándor. — Minden cikkért írója felel. — Szerkesztőség és kiadóhivatal: Cluj, Newyork-szálloda. — Nyomta a „C. Grafika”-nyomda, Cluj, Calea Marechal Foch 38.

Gondoskodott már

sorsjegyről a most meginduló
sorsjátékra? mert már csak
pár nap a huzásig.

200 lelt igazán érdemes kockáztatni,

mert ezzel az összeggel még
milliomos is lehet. A leg-
utóbbi huzás eredményei ezt
a legteljesebben igazolták is.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

H u z á s : 1935 november 15

Vegyen részt a **kollektív
játéknál**, hol is 200 lei
lefizetés mellett **20 szám-
mal játszhatik ! ! !**

Óriási nyerési eshetőség!

Szőlőbirtokosok Pincegazdasága

Részvénytársaság

Aiud

borai a legjobbak!!

AZ ELEGÁNS NŐ

Grünwald és Steinernél

(Cluj, Piața Unirii)

szerzi be divatszükségleteit. Minden évszakban a legdivatosabb szövetek, selymek, ruhaanyagok kaphatók a legnagyobb választékban.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Cluj
látványossága:

FISCHER

ÜVEGUDVAR, CLUJ

!!

Külön rekesszel felszerelt

garantált, prima bőrből készült iskola- és aktatáskákat

az „ETNA” gyári lerakatban gyári árban

szerezhet be, Cluj, Calea Regele Ferdinand 2/a sz. alatt.

ELECTROMAGAZIN

havi részletfizetések mellett a legjutányosabb árakon árusít
rádiót (1935 típusú), **osillárokat és minden-
féle villamos háztartási eszközöket**

CLUJ, PIATA UNIREI No. 8.

Tekintse meg állandó kiállításunkat!

**Szerencsés számú sors-
jegy várja Önt a**

Kereskedelmi Hitelbank

WWS **RÉSZVÉNYTÁRSASÁGNÁL** WWS

Cluj, Piata Unirii

„REGAL”

BAR, KÁVÉHÁZ

**Szenzációs világvárosi
novemberi új műsor!!**

12 tagú híres jazz-zenekar. Világított
tükörparkett. Szolid árak.

Figyelmes kiszolgálás.